

SREĆKO LORGER
Trščanska 5a, HR – 21000 Split
srecko.lorger@st.t-com.hr

DIJANA ĆURKOVIĆ
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16, HR – 10000 Zagreb
dcurkov@ihj.hr

FITONIMI POLJICA

U ovom su radu prikazani fitonimi zabilježeni na teritoriju nekadašnje Poljičke knežije odnosno Poljičke republike. Građa za rječnik fitonima ekscerpirana je iz golemoga dijakronijskoga korpusa (prikupio i analizirao Lorger), a potom upotpunjena sinkronijskim podacima prikupljenima preliminarnim terenskim istraživanjem provedenim u Naklicama u rujnu 2015. godine (snimila i analizirala Ćurković). Obrada fitonimije u danome rječniku ima za cilj prikazati metode izrade *Poljičkoga rječnika* i učiniti javno dostupnim dio pomno prikupljene leksičke građe. Osim toga, cilj je ovoga rada dati osnovne podatke o mjesnim govorima Poljica i dosadašnjim dijalektološkim istraživanjima toga područja.

KLJUČNE RIJEČI: *Poljica, Naklice, fitonimija, leksikografska obrada*

1. POVIJESNA I ZEMLJOPISNA VAŽNOST POLJICA

Srednjovjekovna Poljička župa (knežija) ili republika, kako ju je nazvao Alberto Fortis u djelu *Viaggio in Dalmazia*, ne može se podičiti monumentalnim graditeljstvom, pomorskom moći, razvijenom znanošću i umjetnošću te svjetski znamenitim ljudima, onako kako to može npr. Dubrovačka Republika, ali kao posebno značajno i zanimljivo blago što je nastalo na poljičkom tlu i sačuvalo se do danas jest – poljički govor (idiom), značajan za dalmatinsku pravnu povijest kao i za naš jezik uopće. Stoga je autorima cilj izrada *Poljičkoga rječnika*, koji će na okupu zadržati stoljećima nataloženo jezično blago, kojim se malo koji predio može podičiti. Rječnik je, dakle, dijelom povijesnoga karaktera, a dijelom je slika današnjih poljičkih mjesnih govora.

Na dijalektološkoj karti Dalmacije, gdje gotovo svako *malo misto* ima svoj rječnik, govor Poljičana, osobito današnje njegovo stanje, ostaje neistraženo područje – *tabula rasa*. Istina, ponešto je uzgred pisano, i to samo onda kada se analiziraju pisani spomenici – *Su(m)petarski kartular* i *Poljički statut*.¹ Važnost poljičkoga leksika vidljiva je i u tome što se on počeo prikupljati u Akademijinu

rječniku (ARj) marom Tome Maretića, počevši od 6. knjige (1904. – 1910.). Nadalje, u našem najznačajnijem etimološkom rječniku, onome Petra Skoka (ERj), naći će se mnogo riječi iz Poljica koje je autor našao u djelu Frane Ivaniševića u *Zborniku za narodni život i običaje* (ZbNŽO), iako samoga Ivaniševića u literaturi začudo rijetko navodi, što je jamačno previd priređivača ERj, koji je tiskan posthumno. Na poljičke lekseme često se osvrće, pogotovo kada su u pitanju romanizmi, Vojmir Vinja u *Jadranskim etimologijama* (JE).

Teritorij Poljica nalazi se na jugozapadu štokavštine i krajnjem jugu čakavštine. Obuhvaćaju područje istočnoga zaleđa Splita, od Žrnovnice do Omiša i u unutrašnjosti do rijeke Cetine. Dije se na Gornja, Srednja i Donja Poljica (dalje u tekstu: GP – Gornja Poljica; SP – Srednja Poljica; DP – Donja Poljica). U GP nalaze se mjesta Donji Dolac, Gornji Dolac, Putišići, Srijane i Trnbusi; u SP mjesta Čišla, Dubrava, Gata, Kostanje, Naklice, Ostrvica, Podgrađe, Seoca, Sitno Donje, Sitno Gornje, Smolonje, Srinjine, Tugare, Zakućac i Zvećanje; a u DP mjesta Dugi Rat, Duće, Jesenice i Podstrana.

2. JEZIČNE ZNAČAJKE POLJIČKIH GOVORA

Za poljički govor može se reći da je po općem obilježju štokavski, uz neke ostatke i primjese čakavskoga narječja. Želimo li pak detaljnije opisati dijalektološku sliku Poljica, ipak trebamo napomenuti da na teritoriju Poljica razlikujemo tri skupine govora koje odgovaraju geografskoj podjeli na Gornja, Srednja i Donja Poljica. Dvije od tih skupina pripadaju novoštokavskim ikavskim govorima, a jedna je čakavska (govori DP). Dakle, dok se u DP još i danas čuje staro čakavsko *čā* kao upitno-odnosna zamjenica, u SP danas ga možemo zapaziti još u govoru sela Sitnog Donjeg, koje se nalazi na zapadnoj poljičkoj granici prema Splitu, i to u jednom dijelu sela koji je smješten prema unutrašnjosti. U ovom su radu naglasci označeni prema govoru Naklica, odnosno prema terenskome istraživanju koje su autori proveli u rujnu 2015. Ispitanik je bio Miljenko Vrkić (r. 1933., Tugare; srednja stručna sprema s doškolovanjem, dio života proveo radeći u Splitu, od 1965. do 2001., iako je živio u Naklicama).²

O dijalektima na području nekadašnje Poljičke republike pisale su, osim spomenute Tomelić Ćurlin (2012, opisala govor Srijana), i Menac Mihalić (2005, spominje pojedine govore), Kurtović Budja (2003, 2009; opisala pojedine govore iz splitskoga i makarskoga zaleđa), a relevantnima možemo smatrati i druge opise novoštokavskih ikavskih govora sa šireg područja Dalmacije, poput Čilaš Šimpraga (2010, o fonologiji govora između Krke i Neretve), Lisac (2003, 2003a, pisao o fonologiji novoštokavskoga ikavskog dijalekta), Kapović (2006, opisao govor Vrgorca), Čurković (2014, opisala govor Bitelića, koji je u povijesti kratko pripadao i Poljičkoj republici), Šimundić (1971, govor Imotske krajine i Bekije) i dr.

¹ V. npr. Novak; Skok (1952), odnosno Šimunović (1978) ili Tomelić Ćurlin (2012).

² Moguće je utjecaj splitskoga govora u naglasnoj slici ovoga ispitanika, što će biti potvrđeno ili korigirano za govor Naklica nakon novih terenskih istraživanja.

3. STRUKTURA RJEČNIČKOGA ČLANKA

Natuknice u ovome rječniku navode se u novoštokavskom obliku, odnosno onako kako se pojavljuju u govoru Naklica koji spada u SP. U samome *Rječniku* bit će navedeni i primjeri iz GP i DP, i to tako što će biti nadodana posebna naznaka, npr. *anđríz* [DP]; ili, ako se radi o dvojnim primjerima, naznaka će biti iza onoga na koji se odnosi, npr. *àkàcija* i *akàcija* [DP], pri čemu se neoznačeni primjer pojavljuje u GP i SP.

U ovome radu naglasci su prikazani tako što je dan primjer iz Naklica (SP). Ako ispitanik nije pročitao riječ, naglasak je rekonstruiran prema literaturi ili etimologiji te uz takve oblike stoji napomena {NR} – "Naglasak rekonstruiran". Ako je ispitanik pročitao riječ, ali mu nije poznato njezino značenje ili ju ne koristi, to je označeno napomenom {PNP} – "Pročitano, ali nepoznat primjer". Buduća istraživanja trebala bi upotpuniti *Rječnik* tako što će svaki leksem biti dan u gornjo- i srednjopoljičkom te u donjopoljičkom obliku. Za potrebe ovoga rada navode se štokavski srednjopoljički primjeri.

Nakon natuknica slijede gramatičke informacije, koje u slučaju ovoga rada stoje uz imenice i označavaju rod (*f* – ženski rod, *m* – muški rod, *n* – srednji rod). Ako primjer dolazi u više rodova, oblici koji se pojavljuju rjeđe navedeni su u zagradama, npr. *àloj m* (: *alòja f*). Definicije se donose opisno ili kroz sinonime iz hrvatskoga standardnog jezika, a dani su i latinski nazivi bilja ako su poznati. Kada riječ ima više značenja, numerirana su rednim brojevima prema relativnoj čestotnosti upotrebe, a prvo je fitonimsko značenje.

Uz pojedine definicije navedeni su primjeri iz korpusa, čiji su izvori označeni kraticama, a velika većina natuknica sadrži i etimološke podatke odijeljene vertikalnim crtama. Na kraju se na mjestima gdje je potrebno daju dodatni podaci i navode uputnice, npr. {NR}.

KRATICE:

ARj – *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1–23, JAZU, Zagreb, 1880–1976.

ERj – Petar Skok: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1–4, JAZU, Zagreb, 1971–1974.

FI – Frano Ivanišević: *Poljica – narodni život i običaji*, ZbNŽO, 1903, 8/2 (183–336), 1904, 9/1 (23–144), 9/2 (191–326), 1905, 10/1 (11–111), 10/2 (181–307) [reprint: KK, Split, 1987; Društvo Poljičana "Sveti Jure", Priko, 2006].

JG – Jasna Gačić: *Etimološka i leksikološka obradba kuhinjskih i kuharskih naziva romanskog (dalmatskog, mletačkog, talijanskog i drugih) podrijetla u Dalmaciji*, rukopis, doktorska disertacija, Zagreb, 2004.

Lik – *Knjige od likarije – faksimil i obrada dviju ljekaruša pisanih hrvatskom ćirilicom* (ur. Ante Nazor et al.), Razred za medicinske znanosti, sv. 6, HAZU, Zagreb, 2010.

LjS – Ljubo Stipišić Delmata: *Anima Delmatica*, Profil, Zagreb, 2012.

MV – Miljenko Vrkić – kazivač iz Naklica.

SGP – Marko Mišerda: *Spomenici Gornjih Poljica – pisani spomenici na području Gornjih Poljica do propasti Poljica godine 1807.* (prijepisi, regesti), Udruga Poljičana "Sv. Jure", Priko [i.e. Omiš], 2003.

3. IZVORI

U ovome dijelu rada ukratko su opisani najvažniji izvori koji su, uz terenski rad, bili ključni za prikupljanje rječničke građe. Pojedine riječi uzimat će se i iz djela drugih pjesnika iz Poljica, pod uvjetom da su stihovi akcentuirani – što znači da popis izvora nije konačan.

3.1. *Su(m)petarski kartular* (SK)

Nezaobilazna je vrlo opsežna knjiga Viktora Novaka i Petra Skoka (1952). Od posebne je važnosti Skokova *Lingvistička analiza kartulara* (233–294). Jezik SK je vulgarnolatinski, romanski, dalmatinsko-splitska varijanta. Taj romanski jezik u mnogočemu se razlikuje od klasičnolatinskog. Pismo SK je latinica, najveći dio napisan je minuskulnom karolinom. Koristi se Novakova transkripcija jer ona donosi sve varijante svih dotadašnjih traskriptora, u prvom redu Carrare i Kukuljevića (ali i svih drugih koji su poslije njih *Kartular* transkribirali tek djelomično: Franjo Rački, Tadija Smičiklas, Ferdo Šišić). SK je važan da ustanovimo odnos prema klasičnom latinskom jeziku te nađemo potvrde romanizama i slavizama i, dakako, dalmatskih leksičkih ostataka. Iscrpan je onomastički izvor.

3.2. *Poljički statut* (PSt)

Poljički statut je najvažniji izvor Poljičke knežije, isprava od neprocjenjive vrijednosti, koja se po svom obliku, stilu, sadržaju i u utvrđivanju društveno-ekonomskih odnosa posve razlikuje od ostalih naših statuta. Pisan je kratkim, slikovitim rečenicama u kojima su obuhvaćene norme poljičkoga društva od najviših poljičkih vlasti do normi koje obuhvaćaju bitne interese svih Poljičana.

Najstariji rukopis Poljičkoga statuta iz 16. stoljeća pisan je bosančicom (bosanicom ili hrvatskom, odnosno zapadnom ćirilicom). Statut je napisan na štokavskom narječju u većini i čakavskom u nekim dijelovima.

Transkripcija Zvonimira Junkovića uspoređuje se s kritičkim izdanjem PSt koje je sačinio Miroslav Pera (Split, 1988).

3.3. *Knjige od likarije – faksimil i obrada dviju ljekaruša pisanih hrvatskom ćirilicom* (Lik)

Riječ je o faksimilu i transliteraciji dviju ljekaruša s područja Poljica. Ljekaruše je transliterirao i pripremio filolog Ante Nazor (*Rasprave i građa za povijest znanosti*, HAZU, 2010). Obrada ovih dviju ljekaruša nadilazi sam sadržaj toga povijesnog

vrela višestrukih istraživačkih mogućnosti. Ono nadalje podvlači receptivnost ovih prostora prema različitim utjecajima, no jednako tako i specifičnost vlastitosti. U odnosu na druga područja ljudskoga djelovanja, medicina i liječenje ljudi ne zaostaju, već postaju zrcalom svekolikoga spleta ljudskoga stvaralaštva.

3.4. Marko Mišerda: *Spomenici Gornjih Poljica – prijepisi, regesti* (SGP)

Dok su prijašnji izdavači priređivali većinom samo probrane dokumente od osobite važnosti za povijest Poljica kao cjeline, pa i za hrvatsku povijest općenito, Mišerda je suzio područje na Gornja Poljica, a izbor dokumenata proširio ili, bolje reći, išao za tim da barem u kratkom sažetku, regestu, donese bitni sadržaj što većega broja gornjopoljskih spisa (Priko, 2003). Da je to bilo fizički moguće, bili bi u taj izbor ušli svi postojeći.

Historijski podaci o životu, radu, običajima, uredbama itd. "nižih" slojeva mogu čak biti zanimljiviji i važniji od davno proučenih i upotrijebljenih o "velikima". Mišerda u svojoj knjizi donosi, što u kratkom regestu, a što u cijelosti, gotovo 1200 raznih dokumenata. U transkripciji bosančice Mišerda se s pravom odlučio na jednostavniji postupak i znanstveno-popularnu metodu. Tako je izdanje pristupačnije većem broju čitatelja, a ne gubi znanstvenu razinu jer je postupak jasan, dosljedan i točan.

3.5. Frano Ivanišević: *Poljica – narodni život i običaji* (FI)

Koristi se prvo, izvorno izdanje iz *Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena*, dakle, ZbNŽO, 1903, 8/2 (183–336), 1904, 9/1 (23–144), 9/2 (191–326), 1905, 10/1 (11–111), 10/2 (181–307). Nekadašnji način zapisivanja i naglašavanja nije prilagođen današnjem. Svaki dikcionar ima posebnosti koje su ispoštovane, što će stručnjaci lako razumjeti, a "obične" čitatelje neće odviše zbuniti. Jedino se znakove iz Akademijinih izdanja /lj/, /nj/ i /dž/, što je inače uobičajena praksa, mijenja u /l/, /n/ i /dž/.

O ovom kapitalnom etnografskom djelu, neiscrpnom vrelu za ovaj *Rječnik*, nema potrebe opširnije pisati. Ono je dobro poznato poljičkoj i široj javnosti (reprint: KK, Split, 1987; Društvo Poljičana "Sveti Jure", Priko, 2006).

3.6. Ante Nazor: *Poslovice i uzrečice u govoru Poljičana* (AN) – Zagreb, Zavod za istraživanje folklora Instituta za filologiju i folkloristiku, 1984.

F. Ivanišević za poslovice je rekao: "Kad se 'oće štagod sočna i pametna reć a u malo besida, to je kažu *poslovica* ili obišnije reku: *stara besida* ili *stari ljudi užali su reć*. U Poljicin od starije čeljadi čuje se puno poslovica, koje se i danas vuku od usta do usta." Niz manje poznatih riječi upravo će se oprimjeriti poslovicama iz vrlo stručnog rada Ante Nazora.

3.7. Jozo Vrkić: *Poslovice s Naklica u Poljicima* (JV, Naklice) – *Poljički zbornik*, 1, 1968.

Vrkić se zadržao na Naklicama i dao osobito vrijedne prinose.

3.8. Mira Menac-Mihalić: *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj* (MM, Čišla) – IHJJ – ŠK, Zagreb, 2005.

U knjizi se obrađuje 14 novoštokavskih govora. Jedan je od punktova istraživanja bila i Čišla, pa će se preuzeti najzanimljiviji frazemi.

3.9. Ljubo Stipišić: *Anima Delmatica* (LjS) – Zagreb, 2012.

U golemoj knjizi Stipišića (1360 str.) naći ćemo kazivanja iz raznih krajeva Poljica. Stipišićevi kazivači naši su suvremenici, pa tako dobivamo "obrađen" i najnoviji naraštaj Poljičana.

3.10. Drago Ivanišević: *Jubav* (DI) – Zagreb, 1975.

Ivaniševićeva knjiga pjesama pisana je na čakavštini Donjih Poljica. Značajno je da su svi stihovi akcentuirani.

4. RJEČNIK POLJIČKIH FITONIMA

A

ajđučica *f* (: *ajđučka trava*) – 1. hajdučka trava, vrsta ljekovitoga bilja (*Achillea millefolium*) iz porodice *Asteraceae*; obični stolisnik, armanj, hrb, jezičec puranski, jutrocel, kačak, koromačić, kostrešica, kostretica, koštenica, kunica, malankovica, mekušica, mrmanj, mrmonj, rebrac, reza, sporiš vodeni, stolika, stoliska, stolist, tučija trava, zavrelec, božje drvce, jezičec, kostenica, kunji rep, rman, rmanj, sporiš, hajdučica; 2. muškarača, prgava žena sklona svađi ||< *hajduk*; mađ. *hajdúk* < *hajdú* – "pripadnik plaćeničke vojske u Mađarskoj (16. st.)" ||

ākācija *f* – vrsta stabla, bagrem (*Robinia pseudocacia*) iz porodice *Fabaceae*; mirisavi bagrem, prženica, nerodik, krunčica, trnjina, gacija ||nl. *Acacia* < grč. *akakía* – "nevinost" ||

akorontíva *f* – neka trava {PNP}

ājloj *m* (: *alōja f*) – vrsta ukrasne biljke koja se uzgaja u domaćinstvu (*Agave americana*) iz porodice *Agavaceae*; američka agava, alog, smokva glušica, smokva arapska, kambro, netres primorski, smokva indijanska, agava || lat. *aloe* < grč. *alóēll*

alvalūija *f* – dvokrilaš, vrsta egzotične biljke (*Aloysia triphylla*; *Lippia citriodora*) iz porodice *Verbenaceae*; citrončica, citronela, zeleni limun; često se kao ukrasno stabalce uzgaja u vrtovima; njegovi sušeni listovi postali su sastavnim dijelom gotovo svake mješavine suhoga mirisnog bilja

āmula *f* – divlja šljiva (*Prunus cerasifera*) iz porodice *Rosaceae*; crvenolisna šljiva, okruglica ranka, ringlo, okruglica, trnošljiva; plodovi se jedu svježi i od njih se prave pekmez i rakija ||ven., tr. *amololl* → **zřzelija**

âmbra *f* – 1. mirisna trava, ambra; 2. fosilna smola; jantar ◇ *Zato je anbra onizim koi su studena, što pomaga: zašto je ona protiva studeni naravi čovičanskoj.* (Lik) llat. *ambrall*³

andĕlika *f* (: *angĕlika*) – ljekovita biljka (za želučane tegobe), trajnica (*Angelica archangelica*) iz porodice *Umbelliferae*; kravujac llat. *angelicall*

angrîz [DP] *m* – riža; jednogodišnja biljka (*Oryza sativa*) iz porodice *Gramineae* llat. *grano* + *riso*; < tal. *riso* < grč. *óryza* ll

anîta *f* – anet, mirisna trava (*Foeniculum vulgare*) iz porodice *Apiaceae*; koromač, morač, komorač, komorača, kopar slatki, morac, slatki aniš ◇ *Od kriposti kopra, ali anita. Ima vruću naturu i ima mnoge kriposti u sebi.* (Lik) llgrč. *ánēthon* > lat. *anethum*ll⁴

aniž *m* – sjemenke koromača (*Pimpinella anisum*) iz porodice *Apiaceae* koje služe kao začim; anis, slatki koromač, slatki kumin, slatki januš, aniš, aniz llat. *anice*; tr. *aniso*, *anise*; ven. *aneso*, *anise* < grč. *ánison*, *áneson*ll {NR}

antimōnija *f* – vrsta trave ◇ *Davat jim vino u komu je toplena trava antimonija. Ovo se može davat svakoj živini u svako doba.* (Lik) {NR}

apîja *f* – kruškovo drvo, kruškovina ◇ *Koga boli sasak, ali oteče. Uzmi apija tere stuci iliti učini vodu. Tere pij, ili ga privijaj na sasak.* (Lik) llat. *apia*, *arbor pyral*ll {NR}

aptovina *f* – apta, trajna zelen (*Sambucus ebulus*) iz porodice *Caprifoliaceae*; grm koji raste po međama odbojna mirisa, otrovnih bobica, služi u pučkoj medicini; abad, burjan, (h)abdovina, avtovina [lijek za živine] {NR} → **ávta**

arancîn [DP] *m* – 1. bombon okusa naranče; 2. ušecerena kora naranče; 3. mandarina llat. *arancino* < ar. *narangial*ll {NR}

arbarôža *f* – matičnjak, zeljasta aromatična biljka (*Mellisa officinalis*) iz porodice *Lamiaceae*; čelina trava, čelinjak, limunka, majčina ljubica, maternjak, amtičnjak, medenka, melisa, pčelarica, pčelinja metvica, pčelinjak, rojevica {NR}

ardĕčovka *f* – zeljasta biljka (*Cynara scolymus*), *sin.* rdečovka (ERj) {NR} → **artičoka**

ardĕlija *f* – sorta šljive, ranke (*Prunus myrabolana*) iz porodice *Rosaceae*; džanarika; uglavnom plave boje {NR}

ärmelin *m* (: *ärmelinka* *f*) – vrsta voća (*Prunus armeniaca*) iz porodice *Rosaceae*; marelica, kajsija llat. *armellino*; tr., ven. *armelin*ll

ârmza *f* – rotkvica (?) ◇ *Od poganca... Ako je unutra, smišaj čivita i armze i ul[j]a, zali ga, puknuće.* (Lik) llat. *armoracea*, *armoracia*, *armoracium*ll {NR}

aršâmîn *m* (: *jašâmîn*) – mirisna penjačica bijelih ili žutih cvjetova (*Jasminum officinalis*) iz porodice *Oleaceae* {NR}

³ Naglasak *âmbra* rekonstruiran je kao dugosilazni prema pravilu o sonantnom duljenju, odnosno duljenju sloga zatvorenoga skupom sonanta i konsonanta (-*nb*-). Zabilježena je disimilacija, odnosno neprovođenje jednačenja po mjestu tvorbe prema kojemu bi se skup -*nb*- trebao promijeniti u -*mb*-.

⁴ Ispitanik je pročitao *anîta*. Gore zabilježeni naglasak očekivan je za DP, dok bi u GP i SP bio *ànita* (takav je naglasak u imenu *Anîta* u GP i SP, a *Anîta* u DP).

artemižeja *f* – komonika, divlji pelin (*Artemisia vulgaris*) iz porodice *Asteraceae*; obični pelin, komunika, pelin černobilni, pisana metva, crnobil, crnobilnik, ćopa, ćopica, groba, martinščica, metla crna, metlikovina, osjenac divlji, pelin crni, podloga, podnoga, umit, zelje bilo ◇ *Kapule bile metnut na prag od kuće neće toj kući nauditi vištice ni čarouneice. Ovo isto čini ravan. Također betunika artemižeja što je komoljika pitoma i rosopast, oli sarce od upupa.* (Lik) {NR}

artičoka *f* – zeljasta biljka (*Cynara scolymus*) iz porodice *Compositae*, mesnatih cvjetnih glavica, poslužuje se kao kuhano povrće; dragušica, gardun, artičok, antričok, artišoka, vadičok, vrtičok, ardečovka, dragušica, gardun, artičovka, ratičik ||*tal. articiocco*; dal. ven., tr. *articioco*, ven. *artichiochi* < ar. *al-ḥuršūfa* < franc. *artichaut*, njem. *Atischoeckell*

ärzelinka *f* – vrsta šljive (*Prunus cerasifera*) → **barankökula**⁵

ávta *f* – trava aptova, vrsta korova (*Sambucus ebulus*) iz porodice *Caprifoliaceae*; abad, abda, abdika, abdov, aluga, apta, aptika, avdika, avtika, bazda, bazdovina divja, bazg, boli dugi, burjan, bazga, bukvisa, burjan, crnoglavac, grozdasti dubaćac, habad, habat, habatina, habdovina, hapta, haptan, haptovina, hebed, hebet, hebdovina, hobed, hvabat, kabat, marulja, matočina, obad, sanbak, sikavica, smrdeljina, smrdeljna, smrdljiva bazga, zova, zovina ◇ *Likarija koga noge bole, ali otiču. Uzmi listja ili korena avtova i zovine i japija soka. I ove tri stvari povrigaj salom kokošinjim na crpu, tere postavi na čistu pečū i privijaj na otoka.* (Lik) {NR} → **àptovina**

B

bābin zūb *m* – jednogodišnja samonikla ljekovita biljka (*Tribulus terrestris*) iz porodice *Zygophyllaceae*, s izrazito žutim cvjetovima; turica, glošče, čir, ripje, cir, gložje, volici, zubačica, nadlist ◇ *Od zatvora... Tuci travu, koja se zove babini zubi, i daji od ne pit po kašiku.* (Lik)

bābinā dušica *f* – ljekovita biljka majčina dušica (*Thymus serpyllum*) iz porodice *Lamiaceae*; bukovica, vrijeskovina, vrisak, divlji bosiljak, dušičina, dušička, materka, tamjanika, poponac, geben, materinka, poponak, popunac, živolak, paprica {PNP}

bāčir *m* – 1. vrsta dinje *Cucumis* melo iz porodice *Cucurbitaceae*; melon, pekan, pipun, pepun; 2. izbočina oblastog, tikvastog oblika 3. *pejor.* čovjek kratke pameti; 4. *fig.* velika glava, glavurda, glavetina (*jëmāš glāvu kâ bačir* [DP]) ||tr. *baciro*, ven. *bachiro*; < perz. > tur. *bâkûrell* {PNP}

bādalj *m* {NR} → **pāsji stric**

bāgrem *m* – poznat i kao akacija (*Robinia pseudoacacia*), bjelogorična vrsta drveća iz porodice *Fabaceae* ◇ *"Trn Gospodinov" zove se obično ova bijka, jer od te trnove grančice savila se trnova kruna Gospodinu. Od nazad malo godina zovu bagren, otkada vlada počela saditi po gajin.* (FI)

⁵ Ispitanik napominje da je postojala narodna priča o arzelinki u polju koju su čuvali jer je bila jedino stablo. U budućim istraživanjima bilo bi poželjno naći kazivača koji bi ispričao čitavu priču na nekom poljičkom mjesnom govoru.

bàjama *f* – 1. omindula, bajam, badem; sredozemna drvenasta vrsta (*Amygdalus sativa*) iz porodice *Rosaceae*; 2. plod te biljke s ukusnom jezgrom; mandula, mendula lltur. < perz. *bādām*, *bādam* < san. *badama*-ll → **mëndula**, **òmìndula**

balàncāna *f* – patlidžan (plavi), povrtna biljka (*Solanum melongena*) mesnatoga ploda iz porodice *Solanaceae*; melancana llar. *bādingān*, tal. *melanzana*ll

barankökula *f* (: *barakökola*, *barakökula*) – marelica, stablo i voćka (*Prunus armeniaca*) iz porodice *Rosaceae*, daje okrugle plodove žute boje s velikom glatkom košticom lltal. *albicocco* < ar. *al-barquql*ll → **ärmelìn**

barbàrōža *f* – domaći cvijet čiji listovi intenzivno mirišu, pogotovo na dodir

bàršćān zèmljenì *m* – dobričica (*Glechoma hederacea*) iz porodice *Lamiaceae*; dobričanica, dobričavica, dobričavka, barščan zemaljski, brstan zemaljski, brstan po zemlji, brstan trava, grošić, koturac, mjesečnjak, ognjenčec, ognjenjak, okrugljak, povijač, povijačina, prepručec, bubrežolisni kotur, metića, bršljanasta dobričica; nalazi se među desetak sastojaka za lijek za bolest srca {NR} → primjer iz Lik pod **pètoprsta**; **bršćān**

bašćlak *m* – bosiljak (*Ocimum basilicum*) lltal. *basilico* < grč. *basilikós* (adj. *basileýs* – "kralj") > lat. *basilicum*; krč. rom. *basirkoll* {NR} → **mùrtìla**

bátak *m* – neka hrana za životinje {PNP}

bätür *m* – 1. neka biljka što raste po njivama i livadama; 2. kočanj, okomak kukuruza; sjemenski izdanak na čapljanu (*Asphodelus albus*) {NR}

bàzga *f* → **zóva**, **bàzgovina**⁶

bàzgovina *f* (: *bàzovina*) – 1. bazga, zova; grmolika biljka s grozdastim bijelim cvjetovima i crnim bobicama (*Sambucus nigra*) iz porodice *Caprifoliaceae*; bazga, zova, zovina, crna bazga, zovika, bazdovina, bazg, bazika, bažovina, boza, bozgovina, bozovina, buzika, apta; 2. drvo od bazge ◊ *Komu je protiska. Drugi govore da je dobro priviti bazovine darveta gdih boli.* (Lik) → **bàzga**, **zóva**, **zòvika**, **zòvina**

betònika *f* (: *betùnika*) – biljka (*Betonica officinalis*) iz porodice *Lamiaceae*; ljekoviti čistac, rani list, serpač, bitunika, bukvice crna, jetrnjak, petonika, petonka, ranica, ranik, ranjak, srpac, bukvice, čistac, ranjenik ◊ *Korenje od betunike sušeno u ladu stuci u pra. Daj u vodi mlakoj. (...) Takojer tko bljuje. Uzmi betonike i blaguj s medom. I neće veće bljuvati* (Lik) {NR}

bijōna *f* – neka trava ◊ *Od bijone uzmi koren i list i cvit odolina, vari u vinu bilomu i tizim vinom ldnim ispiri oči. Ozdravi* (Lik) {NR}

bìli trñ *m* – glog, grmovito drvo (*Crataegus*) iz porodice *Rosaceae*; rjeđe se raspoznaje razlika između bijeloga i crvenoga gloga, pa imamo narodne nazive: bijela drača, bijeli trn, glogić, glogovac, glogovina, oštri trn, trnka, žetica, crveni glog itd. {NR}

bilica¹ *f* – sorta smokve {NR}

⁶ Ispitanik izgovara *bàzga*.

bilica² *f* – sorta trešnje; cvatnja pet dana, a dozrijevanje dva dana više u odnosu na tugarku; plod male krupnoće; boja kože i mesa žuta, a soka bezbojna {NR}

bilobor *m* – alepski bor (*Pinus halepensis*) iz porodice *Pinaceae* → **bor bili**

biloglāvka *f* – zeljasta bjeloglavka (*Dorycnium herbaceum*) iz porodice *Fabaceae*; raste na kamenjarskim pašnjacima; zbog suhog i kožastog lišća slaba je krmna biljka

bilušina *f* (: *bušina*) – niski zeljasti grm s bijelim, srebrnastim lišćem (*Insula conyza*) iz porodice *Asteraceae*; šumski oman, buščina, bosinac, buhača, buharica, busina, businac, gospina rukavica, jermen, kolika, pasje oko, pulika, stramontana, trava Ivanja, otrcana grmika

biži *m pl.* (: *biž m*) – vrsta biljke mahunarke, grašak (*Pisum sativum*) iz porodice *Fabaceae* ltr., ven. *biso* < lat. *pisum*ll

blitva *f* – vrtna jestiva biljka (*Beta vulgaris*) iz porodice *Chenopodiaceae* lldalmat. < lat. *dem. *betula* > **betla* > **bletal*

blušći *m pl.* (: *bljūšt* [GP], *blūšč* [SP] *m*) – jestiva trajna biljka slična šparogi (*Tamus communis*); divlja šparoga, crna kuka

bljūščika *f* – trava kao hrana životinjama⁷

böb *m* – jednogodišnja mahunarka (*Vicia faba*) iz porodice *Papilionaceae*, čvrste uspravne stabljike i velika jestiva zrna

böboj *m* – cvijet koji se koristi kao nakit i miris {NR}

böbolj *m* – trajnica koja prekriva šumsko tlo i livade (*Ranunculus ficaria*) iz porodice *Ranunculaceae*; bobovnik, ladnjak, ledinjak, zlatica {NR}

böbovina *f* – bobova slama ◇ *Komu bi jazyk oteka. Uzmi bobovine i smišaj s uljem od kamomile. A to je sitini ravan i privijaj na otok. I takojer vazmi rute i satari s listejem lovorikovim i privijaj mlako. (...) I takojer cvića bobova privij, zašto veliku kripost ima. I o toga je dobro priti sala zečjega na tu bolest.* (Lik) {NR}

böca *f* – trava (*Xanthium spinosum*) iz porodice *Asteraceae*; obična dikica; bijela boca, zelena boca ◇ *Od kuge dobro je piti, i od boca, koji unutra bode, a navlastito od studeni.* (Lik) {PNP}

bökvica *f* – bokva, najvećim dijelom to su zeljaste, jednogodišnje biljke, dok su neke od njih manji grmovi (*Plantago lanceolata*) iz porodice *Plantaginaceae*; bokvica je poznata i kao konjska rebra, mala bokvica, koncula, žilovlak, trputac, suličasti trputac, bukvice, glavor, krepotec, marinja bokva, treputac; bokvicu nazivaju i muškom bokvicom, odnosno trpucem muškim, dok žensku bokvicu (*Plantago major*) nazivaju velikim trpucem ili bokvicom ženskom, a razlikuju se po obliku listova; u narodnoj medicini bokvica se najčešće koristi za liječenje kašlja i pomaže kod svih dišnih problema; pospješuje izbacivanje sekreta iz pluća i nosa; pokazalo se da bokvica stvara odbojnost prema pušenju i smanjuje potrebu organizma za nikotinom ◇ *Kada je karv u desne i zazubice od ussti neka žvaka travu bokvicu. Ozdraviće.* (Lik) {NR}

⁷ Ispitanik izgovara *blūščika*, moguće po uzoru na prethodnu natuknicu, koju je (*nota bene*) izgovorio u jednini: *blūšč*.

bòluža *f* – ukrasna biljka (*Buglossa*) {NR} → **vòluji jèzik**

bōr *m* – biljni rod četinjača (*Pinus*)

bōr cñī *m* – biljni rod četinjača (*Pinus*; *Pinus nigra*, *P. austriaca*)

bōr mòrski *m* – biljni rod četinjača (*Pinus*; *P. pinaster*, *P. maritima*)

boróvac *m* – biljka (*Juniperus communis*) iz porodice *Cupressaceae*; zbog njezine široke upotrebe poznata je još pod imenima: smreka, brin, brina, crna smreka, crna smrekinja, kleka, klekinja, smrčika, smrča, venja, obična borovica

bosíljak *m* (: *bòsilj m*) – 1. bosiljak, jednogodišnja zeljasta biljka (*Ocimum basilicum*) iz porodice *Lamiaceae*, ugodna mirisa; bašelak, boselak, feslidžan, feslidžen, fesligen, murtela, murtila; 2. začín od te biljke llat. *basilicum* < grč. *basilikón*ll → **mùrtila**

bòžūr *m* – zeljasta biljka (*Paeonia officinalis*) iz porodice *Ranunculaceae*, cvjeta krupnim cvijetom; duhovska ruža ◇ ...za srce vari božura pak pij ujutru (...) *Mačínac, gorko zelje, rodi božur cvit gizdavi (...)* *Neka uzme 15 zrna crljenoga božura...* (Lik)

brdèljuša *f* – neka trava, hrana za životinje {NR}

bríst *m* – rod drveta (*Ulmus*), bjelogorična listopadna stabla; brijest, brest

brístovina *f* – drvo brijesta (kao građevni materijal npr.) ◇ *Tvrdo drvo bristovina.*

břklja *f* – isto što i → **mišàkinja** {NR}

brñistra *f* – grmolika sredozemna biljka (*Spartium junceum*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*), reduciranih listova i lijepih žutih cvjetova; žuka, žukva; osušeni izboji (30 – 50 cm dugi) vezani u ručicu (rukohvat) namaću se jedan dan, batom natuku te se njima (izbojima, vlaknima) obvezuje mlazje loze; služi i za pokrivanje kuće → **žuka**

brōc *m* – biljka (*Rubia tinctorum*) iz porodice *Rubiaceae*, iz korijena se dobiva crvena boja alizarin; garančin, krap; tradicionalno se koristila za bojenje tkanina i kože, a koristila se i kao ljekovita biljka {NR}

brōda *f* – ljekovita biljka (*Artemisia abrotanum*) iz porodice *Asteraceae*; gorkasti pelin, sarčeno zelje, ozjenac pitomi, božje drivo, vunasti kravjak, kravjak, talac, brodan, brotan, brodnjak, ciper, drevce Blažene Djevice Marije, drjevinka, drvce, metvica božja, neven turski, pelin mirisni muški, srčano zelje, zelje od guja, ždribac, božja metica ◇ *Kada je čoviku ka nemoć, aliti tuga, ali kašalj u zličici. Naberi kadulje ka miriši dvi rukoveti i rukovet rusmarina, poh rukoveti pelina, mažurane rukovet, rukovet brode. I buduć sve rečene stvari pripravne. Nađi pinjatu novu, neduperanu. Parvo i ulij u nju dva dila vina biloga, a treći dil mora. I stavi kuvat. A kad izavre do polovice odmakni iz ognja ter nek se oladi. Pak procidi na čistu krpju bilu. Ter mazati kud boli. Mazat svaki drugi večer kad liga. Toliko jer da izlazi koji zal srabež po životu. Dobro se tari kad sarbi.* (Lik) {NR}

brōzvīna *f* – ljekovita trava ◇ *I pra od rozaline, oli brozvina. Dobro je pra od olinov solju zalivat bilom. Od gronice praseta pusti karv iz čupice ispod one jake iznutra. Ima žililica modrikova, ozdravi odma.* (Lik) {NR}

brština *f* – 1. tanka grana bez lista, obično jasena, graba ili *rusog orija*, stavljala se kao potporanj grahu; 2. služi kod spremanja poljičkoga specijaliteta: kozle (ili janje) pečeno na brstinama ispod peke ◇ *Komin se ujari kao za svaku peku. Na ujareni komin stavja se brština, a izravno na brstinu stavja se meso koje je samo posoljeno. Pokrije se pekom, i peče.* (MV) → **rüs**

břščān *m* (: *břšjan, břštan, břščān, břšten*) – bršljan, zimzelena biljka penjačica (*Hedera helix*) iz porodice *Araliaceae*; koristi se sjeme, smola, list ◇ *Uzmi soli i lista barštana i kadulje i luča smoliva i vari u sirćetu i vruće darži na zube. Diže bolest i carve mori.* (Lik)

brúsnica *f* – brusnica → **mòdrac**

břzorōd (: *brzōrod*) *m* – vrsta sjemena koje dozrijeva brže od uobičajenoga vremena

brzōrodi kumpíri *m pl.* – vrsta krompira → **kùmpír**

būāč (: *būjāč, būvāč*) *m* – 1. buhač; zeljasta mediteranska biljka (*Tanacetum cinerariaefolium*) iz porodice *Compositae*, 2. prašak te biljke pripremljen za različite zaštite od nametnika [uzgajao se u poljima u komercijalne svrhe; suh se melje i koristi u borbi protiv buha, biljnih nametnika, ali i nametnika koji napadaju domaće životinje] {NR} → **būvāč**

būja *f* [GP] – sjeme kapule {NR} → **zvīzdan kùkolj**

búkavac *m* – 1. štetna trava (*Euphorbia spinosa*) iz porodice *Euphorbiaceae*; trnovita mlječika, perača, brada djedova; daje se djeci za igru; 2. muško mlado od žabe (MV)

būkvica *f* – uskolisni trputac (*Plantago lanceolata*) iz porodice *Plantaginaceae*; trajna zeljasta i vrlo česta livadska biljka; dugo se primjenjivala u narodnoj medicini {NR}

būnika *f* (: *būnjika*) – zeljasta korovska biljka (*Hyoscyamus*) iz porodice *Solanaceae*, dvije su vrste otrovne: crna bunika (*H. niger*) i bijela bunika (*H. albus*); upotrebljavaju se u farmakologiji ◇ *Za zube bo[l]ne i pomorit sve carve. Stuci u pra zubi konjski i simena bunike i voska. Zakuvaj ujedno sviću ili meći na uglevlje goruće. Neka gori a svar toga metni livak neka vata dim u usta. Pomoriće sve carve.* (Lik)

būnj *m* – bun (*Hyoscyamus niger*) iz porodice *Solanaceae*; crna bunika, balam, balan, blen, svinjorak, zub konjski {NR}

būraža *f* (: *burāžīn m*) – 1. poreč, vrsta biljke koja raste samonikla kao korov (*Borago officinalis*) iz porodice *Boraginaceae* (ima ljekovita svojstva); ljekoviti oštrolistac, buražina, kraska, krastavica, boražina, buraž, jezik volovski, kosmelj, kozmelj, krastava, zajičac, borač, boreč; nalazi se među desetak sastojaka lijeka za bolest srca → primjer pod **pětoprsta**; 2. morska riba, raža; 3. *fig.* ružna osoba, spodoba {NR}

būrnut *m* (: *břnut*) – burmut, duhan za šmrkanje ◇ [za zatvor] *Od iste trave simena, koja se zove vranina noga, kolik jaki navitak burnuta, davat u vinu bilomu.* (Lik) ltur. *burun otu* < *burun* – "nos" + *ot* – "trava" || {NR}

bušinac *m* – biljka (*Inula vilosa*, *I. conyza*) iz porodice *Asteraceae*; bušinak, buščina, bosinac, buhača, buharica, busina, businac, bušina, Gospina rukavica, jermen, kolika, pasje oko, stramontana, trava Ivanja {PNP}

bùvāč *m* (: *bùāč*, *bùjāč*) – buhač → **būāč**

C

cācār *m* – vrsta grahorice {NR}

cāta *f* – dinja lldal. ven. *zata* (?)|| → **mlūn**

cēdar *m* – biljka (*Citrus medica*) iz porodice *Rutaceae*; limun, četrun, citrona, citrun; nalazi se među desetak sastojaka za bolest srca lltal. *cedro* – "vrsta limuna" < lat. *citrus*; ven., tr. *zedroll* → primjer pod **pētoprsta**, **čitrūn**, **limūn**

cēlīn *m* – neka beznačajna trava {NR}

cībīk i **cibīk** [DP] *m* – sorta loze; izvorni naziv: cibib bijeli; *sin.* cibibob, cibić, cibid, cibig, cibit, cicib {NR}

čijavica *f* – vrsta zeljaste biljke koja raste samonikla kao korov, a karakteriziraju je debeli i mesnati listovi; njezino se lišće koristilo u ljekovite svrhe stavljanjem na čireve, rane uopće ◊ *Da je komu kangar u ustim ili di bude... nosi na vratu koren od trave cijavice i cvit Gospin...* (Lik) {NR}

čīma *f* – 1. vrh biljke (kupusa); 2. lijek od raznog bilja (lišće do glavice u luka, repe, tikve itd.) ◊ *...spariti na tavi cime od rodakve i sliza...* (Lik) lltal. *cima* – "vrh"; < lat. *cyma* < grč. *kŷmall*

cipànica *f* – 1. vrsta breskve kod koje se odvaja koštica; 2. cjepanica, drvo

cmīj *m* (: *cmīje*, *smīlje n*) – smilje, vrsta zimzelene polugrmolike biljke sa žutim cvjetovima u obliku glavice (*Helichrysum italicum*) iz porodice *Asteraceae*; bilobrada, smilj, margiž; prije su se sa zapaljenim njegovim grančicama spaljivale dlake na zaklanoj svinji

crīkvina *f* (: *crkvīna*) – vrsta zeljaste trave koja raste kao korov (*Parietaria judaica*, *P. vulgaris*, *P. diffusa*); štirenica, ščirica, ščirnica, cerkvina, zidna trava, svičina, drinak, gomiačina; u nedostatku sredstava za pranje i čišćenje, koristila se za pranje posuđa

crnā bōbica *f* – crna pomoćnica (*Solanum nigrum*) iz porodice *Solanaceae*; crno velebilje, kokošje grožđe; uspravna razgranata jednogodišnja biljka, najčešće ju nalazimo kao korov po napuštenim zemljištima, obradivim površinama, uz putove, uz živice, po voćnjacima; zbog solanina koji sadrži biljka je otrovna, ali se koristi u liječenju nekih kroničnih bolesti

crnica i **crnica**¹ [DP] *f* – sorta trešnje; cvatnja šest dana, a dozrijevanje dva dana manje u odnosu na tugarku; plod male krupnoće; boja kože, mesa i soka tamnocrvena

crnica i **crnica**² [DP] *f* – 1. zemlja ili tlo tamne smeđe boje; 2. vrsta smokve boje trule višnje

crņnika i crņnika [DP] *f* – stablo, primorski zimzeleni hrast, česmina (*Quercus ilex*) → česmina

crņnobōr *m* – dalmatinski crni bor (*Pinus nigra ssp. Dalmatica*)

crņōgrab *m* – grabar (*Carpinus duinensis*) → grāb

cūketi *m pl.* – vrsta rajčica duguljasta oblika (JG, Omiš) liven., tr. *zucheta, piccola zuca*; tal. *zucca* < lat. *cucutiall* {NR}

cvīće *n zb.* – cvijeće ◊ ...*bobovo, od šipka, cvīće jaroga žita i raži...* [dio su lijeka] (Lik)

cvīće sv. Antōna *n zb.* – ljiljan {NR} → liljan

cvīt Gōspīn *m* – Gospin cvijet, trava (*Hypericum perforatum*) iz porodice *Clusiaceae*; rupičasta pljuskavica, rupičasta trava sv. Ivana, zelje strasno, gorač, zvončac, ručica Marina, ručica Gospina, trava Bogorodičina, Gospino zelje, ivanjčica, krvavi korijen, potrišljenik, probočka, rusoglavec, šentjanženica, trava svetog Ivana, vražji beg, zvonačac, ranjenik ◊ *Vareć papracu zlatnu u vinu tanku neka pije. Dignuće vrućinu i svake zatvore od čigarica i od žuči. Potopiv cvita Gospina u ovo piće. Ozdravlja svaku bolest, i ranu i otokli od čigarica, pijuć ovo piće.* (Lik)

cvitēnjača *f* – vrsta smokve {NR}

cvītnjāk *m* – 1. neka ljekovita trava, 2. krijesnica (MV) ◊ ...*vari travu cvitnjak u vinu bilomu i daji pit našćesarca. Za misec dana ozdravlja.* (Lik) → svītnjāk

cvītulja *f* – sorta trešnje; cvatnja četiri dana, a dozrijevanje dvanaest dana manje u odnosu na tugarku; plod male krupnoće; boja kožice i mesa tamnocrvena, a soka crvena {NR}

Č

čēlinjā ljūbica *f* – vrsta ljubičice; nalazi se među desetak sastojaka lijeka za bolest srca {NR} → primjer pod **pētoprsta** ◊ ...*blagoslovi rukovet ljubice čeljine i vari u vodi i tu vodu daji pit večerom i jutrom. A svaki put neka reče Očenaš i Zdravu Mariju divici prisvetoj da mu povrati pamet. Ova ozdravlja i jispravlja karvi smetene.* (Lik)

čēmērika *f* – vrsta ljekovite biljke (*Veratrum album, Veratrum nigrum*) iz porodice *Melanthiaceae*; bijela čemerika, kihavac, kihavka, crna čemerika, zdravac, kukurijek ◊ *Od gube konman i živini svakoj. Čade i čemerike stuci i pišake muške vari...* (Lik) {NR}

čēmīn i čēmīn [DP] *m* – jasmin (*Jasminum officinale*) iz porodice *Oleaceae*; bijeli jasmin, jelsamun, čezmin, gelsemin, jalzemin, jasamin, jelzemin, česmin {NR}

čērēšpanja *f* – 1. vrsta cvijeta, 2. umjetna smola koja služi za pečaćenje pisama, pečatni vosak [ital. *ceralacca; cera di Spagnall*] {NR}

čēsān *m* – 1. češnjak, začinska biljka (*Allium sativum*) iz roda lukova; bijeli luk; 2. česanj, pojedini dio glavice bijeloga luka ◊ *Komu je ropotina. Uzmi motra i luka česnovitoga. Istuci i smišaj s medom tere pij. I s vinom zajedno, tere pij.* (Lik) {PNP} → kāpula bilā, lūk

česmina *f* – hrast crnika, česvina (*Quercus ilex*); iznimno rasprostranjena biljka koja se koristi kao ogrjev, odnosno od njezina se drveta izrađuju najkvalitetnije drške za razne alate → **črnika**

češaj *m* – 1. češalj, 2. vrsta ukrasnog bilja, 3. vrsta stonoge, 4. poraz u kartaškoj igri, bez bodova

čičak *m* – 1. rod dvogodišnjih biljaka (*Lappa*) iz porodice *Compositae* s velikim listovima i cvjetnim glavicama obavijenim bodljama; 2. glavica s vrha stabljike čička, lako se prihvaća za odjeću, vunu, kosu itd. ◇ ...*za sarce bolesno... za crkavicu živini... daji u soli čičak od stine, oni prilipak...* (Lik) lltur. *çiçek*ll

čičak jänječī *m* – biljka (*Agrimonia eupatoria*) iz porodice *Rosaceae*; obična turica, oskorušica, turika, slavulja divja, korevina, ježinica, smeđozeleni škrobotac, čičak, čičak drobni, kilovec, kravica, oskorušica velja, otrov kačji, repnik, slavljika divja, torica mala, toričica, turčica, dubačac, maljava čestoslavica, petrovac, trava cijelog svijeta, skorušica; nalazi se među desetak sastojaka lijeka za bolest srca {NR} → primjer pod **pětoprsta**

čičimak *m* – voćka iz roda datulja, žižula (*Zizyphus sativa*; *Z. zizyphus*), iz porodice *Rhamnaceae*; zvana još i žižola, čičinka, čičindra, čičindula, cicindra lldalmat. (?) < grč. *zízýphon*ll {NR} → **čičina**

čičina *f* – čičimak, voćka (*Zizyphus vulgaris*) iz porodice *Rhamnaceae*; čičindra, žižula llven. *zizzola* < talll {NR}

čimēn *m* – 1. ledina, livada, tratina; 2. gusta, mlada, zelena sočna trava; 3. buseni trave u vrtu iznikli nakon obilnih kiša; 4. biljka kumin (*Cuminum cyminum*) iz porodice *Apiaceae* ◇ *Suproč osobitomu otrovu čimen, one truju noseći na sebi korenje o tikvine divlje. Izmeće i razgoni ne samo ovo prija rečeno, ali i još i sva začarana. I još zabranuje da zmija ne ujide i da grom ne ubije, ali valja da se kože tiče.* (Lik) lltur. *çimen* < perz. *čenber*ll {NR}

čirenjāk *m* – ljekovita biljka ◇ ...*potopi u vino korena o tušća velikoga čirenjaka neka se ustoji i uzme kripost i daji pit od ovake nemoći* [melankolije] (Lik) {NR}

čitrūn *m* (: *čentrūn, citrūn*) – limun, citron, obično veći (*Citrus medica*) ◇ *Za činiti da žena ima dice. Vazmi čitrun suv, istuci ga i učini pra. I zameti oni prah s medom i sokom od pelina. Pak kad je dobro zameteno učini balotice i zamotaj u čistu karpicu od svile i veži s jednim dugim koncem. I neka žena postavi kad oće spavati u narav svoju da stoji. I veće ako more trpiti. A to za tri noći po jednu baloticu. I neka pripravi puno karp parteni zašto će se čistit utroba. Pak da počine tri dni, da ne pristane k čoviku.* (Lik) → **čedar** (etimologija), **limūn**

čuvārkuća *f* – trajna biljka s mesnatim, sočnim listovima koji završavaju šiljastim vrhom (*Sempervivum tectorum*) iz porodice *Crassulaceae*; planinska čuvarkuća, netres, zaušnik, vazdaživ, rosa Gospina, rosa u zlu dobra, cmilić, cmio, čuhakuć, nedotresk, ozluživ, pazikuća, rebarac, semperviva vela, smiljak, smilje divje, šešarke, treset, ušna, žednjak, artičok divlji → **ozlūživ, rebárac, uzlūdobar, vazdāživ**

Ć

ćíćerac *m* – vrsta graha {NR} → **slānī grāj**

ćímpres *m* (: *ćímpres*, *ćěmpres*, *ćěmpriš*) – čempres, zimzeleno crnogorično stablo (*Cupressus sempervirens*); cipres, čipres ◇ *Ćěmprišćevo voće, ćěmpriš... Tuci, suši i daji s vinom...* (Lik) ||dalmat. < lat. *cipressus*, *cyparissus* < grč. *kypárisso*s||

ćímula *f* – mladi izdanak kupusa u proljeće ◇ *Danas za obid imamo ćímule sa suvim mesom* (MV). ||tal. *cimolo*; dal. ven. *cimole*||

ćímulica *f* – *dem.* od *ćímula*

D

dešpík [DP] *m* – lavanda (*Lavandula officinalis*) iz porodice *Lamiaceae*; lavendel, trama, despik, levanda, špikinarda, trma, lavandula, lavenda, dešpik ||tr. *spiga*, tal. *spigoll* {NR}

děvesel *m* – ljekovita trava ◇ *Kada je nevesela živina daji u soli devesel i smričaka...* {NR}

devěsila *f* (: *devěsilo n*) – devesilje, rod trajnih zeleni (*Seseli*) iz porodice *Umbelliferae* {NR}

dínica *f* (: *dínjica*) – pimpinela, ljekovita trava (*Pimpinella saxifraga*) iz porodice *Apiaceae*; kamenjarska bedrenika, oskorušica druga, bedreničak, bedrenik, komorac, komoračika gorka, komorec, mati motrova, mrak ◇ *Travu dinicu suši u ladu, tuci u pra, daji u čorbi večer i jutrom.* (Lik) {NR}

dínja *f* – lubenica (*Citrulus vulgaris*) → **mlūn**

đitelina *f* – djetelina, rod zeljastih krmnih biljaka (*Trifolium*) iz porodice *Papilionaceae* ◇ *Konju ili magarcu uvečer u staji privezat, ovit kopita i sape, i to ditelinom. I tako to ostavit preko noći. To će štitit životinju od uroka...* (LjS, Srinjine)

divìzina *f* (: *divìzma*) – ljekovita trava (*Verbascum rhapsus*; *V. pulverulentum*) iz porodice *Scrophulariaceae*; prašnjava divizma, lepuh, lepusina, divina, pepeljasta divizma ◇ *Od zaduve konmam* [konjima]. *Isuši divizine trave, učini u pra, daji konim. Zalivaj s vodom. Liči ne samo od kašlja da li od svake zaduve konman...* (Lik) {NR}

đivljā ljúbica *f* – česta livadna biljka iz porodice *Violaceae*; može se misliti na nekoliko vrsta: *Viola arvensis* – poljska maćuhica; *Viola biflora* – žuta šumska ljubica ili dvocvjetna ljubica; *Viola canina* – divlja vriješ ljubica; *Viola hirta* – dlakava ljubica; *Viola pubescens* – paperjasta žuta ljubica; *Viola riviniana* – obična divlja ljubica; *Viola sororia* – obična ljubičasta ili šumska ljubica; *Viola tricolor* – divlja maćuhica

đivljā rùža *f* – grmolika biljka (*Rosa canina*) iz porodice *Rosaceae*; drugi nazivi pod kojima je poznata jesu: šipak, divlji šipak, šćipak, šibek, šip, šipkovina, šipurika, šipurina, pasja drača, pasja ruža → **srbigùzica**, **šepùrika**

đivljā smòkva *m* → **smòkva**

đivljī òrij *m* – orah (*Ailanthus glandulosa*) → **rüs**

dòlinovo zêlje *n* – neka ljekovita biljka ◊ *Kogmu je glava grintava. Vari kopinak s vinom i maži glavu. (Ko)mu je groznica. Vari kopinak u maslu i maži leđa. I dolinovo zelje vari u vinu i pi.* (Lik) {NR}

dòmāči kumpíri *m pl.* – vrsta krumpira → **kùmpīr**⁸

drāča *f* – 1. bodljikavi korov, 2. bodljikavi grm s trnjem (*Paliurus spina-christi*), 3. riblja kost ◊ *Drača se kosi i meće na ograde, da se čuva polje od životinje, da ne učini štetu.* (FI) *Koga utroba boli: iskopaj koren drače i vari i pij našćesrca.* (Lik)

drīn *m* (: *drinika f*) – drijen, dren, grm što rađa drenjine, (*Cornus mas*) iz porodice *Cornaceae*; drijen, drjen, drenek, drinja, drenovina ◊ *Za gujine: isušu u ladu korenje o[d] drina, učini u pra. Podaj pit u varivu po dva drama, za dva, za trijutra...* (Lik)

drīnovina *f* – 1. drenovo drvo; 2. stablo (*Cornus mas*) žuta cvijeta, ima kiselo-trpak plod; drijen {NR} → **drīn**

dūb *m* – hrast (*Quercus robur*), bjelogorično drvo iz roda hrastova porodice *Fagaceae*; narodni nazivi su još hrast lužnjak, gnjilec, hrastovina, lužnik, rani hrast, rošnjak

dūpčac *m* – 1. vrsta zeljaste biljke s dijelom odrvenjelom stabljikom koja raste kao korov (*Linaria vulgaris*), iz porodice *Scrophulariaceae*; planak, konopljanka, janjičnjak, katalinka, lančac, mačica mala, pišalica, pišalka; 2. podubica, višegodišnja zeljasta biljka (*Teucrium chamaedrys*) iz porodice *Lamiaceae*; mravak, trava od groznice, dubačac, potrišljenica, stupčac, suhovrh, trbušac {PNP}

dūšnica *f* – neka biljka koja raste po njivama i ledinama (FI) {PNP}

dūvān *m* – 1. duhan, jednogodišnja uzgajana biljka (*Nicotiana tabacum*) iz porodice *Solanaceae*, sadrži nikotin; 2. biljka duhana prerađena za pušenje; 3. cigareta lltur. < ar. *duḥān*ll

dvōrnjak *m* – biljka (*Oxalis corniculata*) iz porodice *Oxalidaceae*; rožičasti cecelj, cecelj palistasti {NR}

Đ

đerànija *f* – geranij, geranijum; biljni rod (*Pelargonium zonale*), bogat vrstama iz porodice *Geraniaceae*, cvjetovi su nalik na ptičji kljun llgrč. *geránion*ll {NR}

đīrān *m* (: *đerān m*) → **đerànija**

F

frankònoša *m* (: *fraškònoša*) – zasenak veliki ◊ *Kripost drva koje se zove fraškonoša... a to je zasenak veliki. I govori se da ovo drvo velikom je milošću darovano od gospodina Boga. Mogo kriposti ima u sebi... od svake nemoći. I ko ima napasti noćne pomaga mu... Tizim se između ka bi ulizla u čovika...* (Lik) {NR}

fāžōl *m* – grah → **vāžōl**

⁸ Ispitanik izgovara *kùmpīr*.

G

gàlgan *m* – galgant, biljka (*Galega officinalis*) iz porodice *Fabaceae*; ljekoviti orlovac, ruta kozja, orlina, kukurijeka, piskovina, garingal, horlina, hrlina, kalgan, kozjača, rajavac, rujavac, šilj, ždraljevina ◇ *Od kriposti galgana. On ima mnoge kriposti u sebi. Najparva kripost njegova, i najparvo kada očeš karv pustiti, imaš njegov koren daržat u usti i žvakati. I čini zlu karv teći. Takojer grizući ovo zelje našćesarca svaki smrad, ki je u čoviku. I zube čisti. Kada greš prid gospodu drži ga u usti, ali pod jazikom. Štakodire izgovoriš biće ti prijatno. To je kušano.* (Lik) {NR}

gàriful *m* – karanfil, biljka raznobojnih cvjetova (*Dianthus*) iz roda klinčića (npr. crveni karanfil *Dianthus caryophyllus*, alkatmer), porodica *Caryophyllaceae*; garoful, katmer, klinček (u Lik: *garuful*, *garivul*, *garikul*, *garipula*, *garuvul*) liven. *garòfalo*, tal. *garofano* < lat. *caryophyllon* < grč. *karyophyllon*||

gàrikul *m* – ljekovita biljka; nalazi se među desetak sastojaka lijeka za bolest srca → primjer pod **pètoprsta**

gávěz *m* – rod zeljastih biljaka (*Symphytum*) iz porodice *Boraginaceae*; korijen crnoga gaveza (*S. officinale*) ljekovit je, ali i hepatotoksičan; veliki konsulj, opašica ◇ *Zelje za ranu, koren za sraštavanje...* (Lik)⁹

gládiš *m* – trajna biljka što raste kao korov s veoma dugačkim, jakim i žilavim korenjem (*Ononis spinosa*) iz porodice *Fabaceae*; zečji trn, gladež, gladiška, gladišć, grebenka, lipnica, mača, vodotirka, zečji trn {NR}

glòginje *f pl.* (: *glòg m*) – dračasti grm, plod na glogu; grmovito drvo (*Crataegus*) iz porodice *Rosaceae*; prema narodnom vjerovanju glog se smatra kulturnim drvetom što ima zaštitnu moć

gòmilče *n* – ljekovita trava ◇ *Komu je šijatika, aliti poganica. Naberi trave gomilče. Istuci solju i s uljem ili s kojom god mastju ter stavljaj na karpju, privijaj di boli. Učiniće dobro.* (Lik) {NR}

gòrčika *f* – korovna zeljasta biljka (*Sonchus oleraceus*) iz porodice *Compositae*; skrbozubac

gòrčikovina *f* – biljka (*Serratula radiata*) iz porodice *Asteraceae*; srpac, pilica, osat, žagica {NR}

gorùšica *f* – 1. jednogodišnja biljka (*Sinapis arvensis*) iz porodice *Brassicaceae*; hardalj, muštrada, ognjica, doropnaca; 2. začim pikantna ukusa, senf ◇ *Trava gorušca dobra od svake bolesti... navlastito od kuge...* (Lik) *Od kriposti gorušice. Ima ovu kripost u sebi: i kad ju čovik ji ne da se na čemu s gugi zametnuti oda svih nemoći. Pomaže jidući komu je velika nemoć, ali groznica i koga glava boli. Od mnogi stvari i bolesti pomaže jidući je.* (Lik) {NR}

Gòspinā tráva *f* – Gospino cviče, ljekovita trava za razne bolesti (*Hypericum perforatum*) iz porodice *Hypericaceae* koja se stavlja u maslinovo ulje i služi kao ljekovita mast; Ivanovo zelje, Bogorodičina trava, kantarion žuti, krv sv. Ivana, zvončac → **ränjenik**; **zèčjē üvo**

⁹ U literaturi je zabilježen naglasak *gävěz* (ARj, ERj), ali navodimo ga prema izgovoru izvornoga govornika.

grà *m* – grah, jednogodišnja biljka (*Phaseolus vulgaris*) iz porodice *Papilionaceae*; bažul, bažulj, fažol, fižol, pasulj ◊ *Podvornice su za krumpire, bob, gra, žito i šenicu, koja se sije na docin.* (FI)

grăb *m* (: *grăbovina f*) – bjelogorično drvo (*Carpinus betulus*) iz porodice *Betulaceae* → **crnògrab**

grăhorič *m* – grahorka, višegodišnja zeljasta krmna biljka (*Onobrychis viciaefolia*) iz porodice *Papilionaceae* {NR}

grāj *m* – vrsta mahunarke (*Lathyrus sativus*) → **sikirica**

grmùšina jăsėnovā *f* – jasenovo lišće kao hrana životinja {NR}

gròzje *n zb.* (: *gròzje*) – grožđe

grždulja *f* – jestiva trava, često u *mišanci* {NR}

gùsmača *f* (: *gùsomača*) – gusomak, gusumača, jestiva i ljekovita trava (*Capsella bursa-pastoris*) iz porodice *Brassicaceae*; prava rusomača, pastirska torbica, guromuč, česlika, bobulica, češljika, kesica majke božje, kokošica, kosomača, kozomača, krvavka, lobel, mošnjak, rusomača, siročica, skrižan, skrižanj, sočivke, statnik, surlin ◊ *Za ustavit karv iz nosa. Sažeži na kupi gra slanoga carljenoga učini u pra i metni u nos. Ili soka od purića izmišaj s tamnanom i podaj popit. Pristaće odma odklen ti drago karv. Ili uzmi tušća velikoga čirnjaka i natari aljine i darž ga u ruci neka un gleda sta barzo. Ili trave gusumače satari i mirliši i darži u ruci i u nju gledi, staje.* (Lik) {NR} → **koròmáč, šùrlin**

I

ìdinica *f* – ljekovita biljka; nalazi se među desetak sastojaka za lijek za bolest srca {NR} → primjer pod **pětoprsta**

imèla *f* (: *jimèla*) – 1. zimzeleni parazit (*Viscum album*) iz porodice *Santalaceae*; raste na hrastovim granama; 2. porodica grmolikih polunametničkih dvosupnica (*Loranthaceae*); bijela imela, kestenova mela, lijepak, mela, melina, omela, veska, visk, višće ◊ *Daj mu jist imele cerove. Ozdraviće.* (Lik)

ìnorog *m* – ljekovita biljka; nalazi se među desetak sastojaka za bolest srca → primjer pod **pětoprsta**

ìsop *m* (: *ìšop, ìžop, ìsap*) – miloduh, grmolika mirisna biljka modrih i ljubičastih cvjetova (*Hyssopus officinalis*) iz porodice *Labiatae*; crkvinjak, hisop, osipant, sipant, šatrajka, šipant, vrisak pravi, vusak, sipaut, izop, hispan, sipan, blagovonj; od davnine se koristi kao ljekovita i začinska biljka; izop, sipan ◊ *Od kriposti isopa. Vele je dobro. Uzmi isopa i smokav suvi i vari s medom. A to je komu je kašalj i zaduhva velika. Ter vari u medu. Tko mu su gliste. Uzmi isopa, i meda, i suvi smokav i vari akoć u vodi i pij i privijaj na modricu oće ji izvarći i blivaj.* (Lik) *Od škarancije, oli zadušenja u garlu i od vratni bolesti. Vari isopa, i smokava, i meda, i daji pit mlako. Ozdravi.* (Lik) llat. *hy(s)sopus* < grč. *hýssōpos*ll → **šipānt, vùšac, milòduh**

ivica *f* (: *iva, ivaka, ivina*) – ljekovita trava, gorešnik, zeljasta biljka (*Ajuga iva*) iz porodice *Lamiaceae*; vibica, viva, vivica ◇ *Trava iva od mrtva čini živa...* (Lik)

ižop *m* → **isop**

J

jäblān¹ *m* – stablo (*Populus alba pyramidalis*) iz porodice *Salicaceae* visoke uske krošnje

jäblān² *m* – zeljasta biljka sa žutim cvatom (*Trollius europaeus*) iz porodice *Ranunculaceae*

jäbučica *f* – ljekovita trava ◇ *Od poganca. Zali ga pišakom od prašca. Ozdravi. Dobro je zalivat praom od jabučice trave. Ovo je dobro svačemu od poganca. Od iste razmuti čivita modroga, zali ga, priboliće. Zali ga vučjim salom, priboliće. Kada je unutra tuci smardelji i modroga kamena, zali ga do dvi ure. Izaće na dvor.* (Lik) [NR]

jäbuka *f* – 1. voćka (*Malus*) s više podvrsta i sorata iz porodice *Rosaceae* i plod te voćke; 2. okrugli dio balčaka, okrugli dio kundaka kubure; 3. izbočina na prednjem dijelu sedla

jäbukova köra *f* – koristi se za dobivanje zelene boje

jäglac *m* (: *jäglica f*) – rani proljetni žuti cvijet (*Primula veris; Primula columnae*) iz porodice *Primulaceae*; jagačevina, jagačina, jaglika, cvičac, cvit prvi, galčina, grmuljica, grmuljčica, jagotac, jagudac, ošljeprd, pramalist, sunašce, trava od drhtanja, trgavica, popove gaćice ◇ *Nađe se devet pločica od brusine, nasica se jaglon, kud je oteklo, tare se tin pločan po rani, a zatin bacu se ploče priko sebe.* (FI)

jägoda *f* – 1. niska zeljasta biljka iz roda *Fragaria*, daje jestiv sladak plod crvene boje; jagoda, 2. plod raznih biljaka ◇ *O vibre. Oguli korice od jagoda lovorikovi, pak jagode suši u ladu i tuci u pra. Pak po jednu kašiku daji toga pra u vinu vodnu, ako je na njemu studen. Ako li je vrućina a ti podaj u sirćetu razvodnjenu. Ovo je dobro od vibre i od kuge. Od isti naberi jagoda baršćanovi, koje su od strane bure ili su o darvu ili o kamenu. Osuši na kitam u ladu, pak ji stuci. I daji pit tapra po dva drama u vinu ujutru i uvečer. Ova neće pušćat zatvorit nemoćnika.* (Lik)

jār *m* (: *jära f*) – 1. jarost; 2. velika vrućina; 3. oznaka za kulture koje se siju kasnije, u proljeće, za razliku od onih ozimih (npr. jari ječam, raž...)

jārī grā *m* – grah koji se sije u proljeće

jārī šestoredac *m* – ječam ozimi višeredni (*Hordeum vulgare*); za ishranu stoke koriste se šesteroredne sorte; ako se u usjeku klasnoga vretena razviju sva tri klasića, tada se s jedne strane klasa nalaze tri reda kao i s druge strane klasa, pa je to šesteroredni (višeredni) ječam {PNP} → **škürić**

jäsēn *m* (: *jasénak*) – listopadno stablo (*Fraxinus excelsior*) iz porodice *Oleaceae* sivkasto-zelenkaste kore, bijela drveta, s lišćem nalik peru ◇ *Od kriposti jasenka. On ima veliku kripost istegnuti svaku jadovitu stvar, a to iz rane. Ako bi listja njegova satarho i postavio na ranu: gdi bi ujija bisan pas, ili zmija, ill pauk, ili gdi bi*

čovik strilom udren otrovnom, iliti ako bi ostalo gvožđa. Sve to on ozdravlja. Kako govori s(veti) Izidoro: da zviri planinske, kada ji striljaju u prva vrimenta, toliko jest kripostan, tere grediju jisti isti jasenak. I da će svaki jid iztegnuti. Takojer izgoni smišav sok njegov z bilim vinom. (Lik)

jäsenōvō *dřvo* *n* – koristi se za dobivanje crne boje {NR}

jasinčina *f* – neka biljka što raste po njivama i livadama {NR}

jäspra *f* – 1. sitan srebrni novac u Osmanskom Carstvu; 2. novac uopće; 3. biljka *Ranunculus polyanthemus* iz porodice *Spermatophytina* llbizant. grč. äspra – "novac"ll

jävōr *m* – bjelogorično stablo (*Acer pseudoplatanus*) iz porodice *Aceraceae*, gorski javor, bijeli javor ◇ *Komu ne mogu kose rasti. Uzmi ulja od javora i maži di oćes da ti restu. I uzmi gnusa kozjega i maži glavu. I čini reste vlase. (Lik)*

jazićak *m* (: *jazićac vòlujī*) – ljekovita trava ◇ *Za činiti ženi doći stvari naravske na misto keh imaju zapriku da nije dice: Trava i(s) spile poput rosokati, i jazićac voluji, i korena od maćinca, i korena od sliza, i rute, cvića Gospina, simena od lana, osam unac ulja, dvi kašike masla, uncu voska, drugu smole jelove što Ričani prodaju u kora, dvi kašike meda i trave matkatere (Lik) {NR}*

jěčan *m* (: *jěčam, jěčim*) – ječam, jednogodišnja žitarica (*Hordeum sativum*) jednostavna klasa s dugim resama; jačmik, osjača, ozimac → **òzimac**

jéla *f* – crnogorično stablo (*Abies alba*) iz porodice *Abietaceae* {NR}

jélica *f* – *dem.* od jela; nosi se u crkvu za blagoslov {NR}

jělinji rōg *m* – trava *Plantago coronopus* iz porodica *Plantaginaceae*; busenasti trputac, jelinji rog, noga vranja, oralj nokat, češljasti trputec; nalazi se među desetak sastojaka za bolest srca ◇ *Pra od roga jelinjega s vodom vručom, muća zube, digne bolest. Vručim mućat (Lik) {NR}* → primjer pod **pětoprsta**

jeruzòlin *m* (: *jerusòlin*) – trava koja raste na stijenama (*Cnicus benedictus*) iz porodice *Asteraceae*; blaženi čkalj ◇ *Ili koren ili lišće od šakarnjike, to jest jeruzolim, stuci u pra i daj po dram s vinom ujutro i večer. Dobro je od svake vibre. (Lik) {NR}* → **šakàrnjika**

ježèvina *f* – trava (*Ruscus aculeatus*) iz porodice *Asparagaceae*; bodljikava veprina, jaževina, veprinak, kostrika, spećak, metljina, babino dračje, breberina, čeprlika, drepinac, ježevac, ježina, kita pasja, koštrika, kotožika, leprina, metlik zeleni, peračica, škripel, veprinac, veprinjac, metlina ◇ *Od lećanice svakoj živini iskopaj ježevine. S listom i s korenom vari u loncu pod zaklopom i neka pristoji i zali (an) iso s medom. Zamišaj i suši i daji, ma je boli parvi. (Lik) {NR}*

jěžinac *m* – 1. morski jež iz razreda ježinaca; razred morskih bodljikaša (*Echinoidea*), tijela su im oklopljena vapnenom čahurom s pokretnim bodljama među kojima su otrovne žlijezde; 2. rod zeljastih močvarnih biljaka (*Sparganium erectum*) iz porodice *Sparganiaceae*; razgranjeni ježinac, botur od šišaka, prostirača ◇ *Koga boli zub. Uzmi ježinca korena i isici na sitno i svari u bilom vinu. I ukuvaj varlo u pinjati. I polipi je da ne more para van. I probij onu polipu vretenom. Aliti kuhati u bilom octu i mućaj usta kako moreš tarpiti. To je dobro. (Lik)*

jùtika *f* (: *ljùtika*) – vrsta kapulice (*Allium alcalonicum*); najčešće se koristi kao prilog jelu u obliku zakiseljene salate ◊ *Na izmet dobro je stući ljutike, i pelina.* (Lik) → opširniji opis u primjeru pod **kùpus**

K

káčün *m* – vrsta divlje orhideje (*Orchis morio*) iz porodice *Orchidaceae* ||tur. *kakun*|| {NR}

kađípa *f* (*kadífa*) – uzgajani cvijet

kàduja *f* (: *kàdulja*) – mirisna ljekovita biljka (*Salvia officinalis*) iz porodice *Labiatae* ljubičasta cvijeta; salvija, slavulja, kadulja, žalfija ◊ *Uvik se crikva na Božić posipala kadujon, tako i za Uskrs, a za Duove brnistron.* (LjS, Duće) *Protiva svakoj bolesti od čigarica. Uzmi vode smokove i u nu metni pelina i kadulje. Neka se ustoji i daji pit svako jutro po čašu. Od iste pijuć vino u komu je svarena kadulja modra. Pijuć ujutru u podne i uvečer za veće vrimenta ozdravlja čigarice. Veoma ji potvarđuje i otvora i ozdravlja i daje kripost u sve ude i žlobe i žile karvne.* (Lik)

kalòpēr *m* – ukrasna mirisava biljka (*Tanacetum balsamita*) iz porodice *Compositae*; božja plahtica, turska metvica ◊ *Od ušiju... vari kaloper, oli čemeriku. Peri pobignuće, oli žeži sominu i kadi živinu, pobignuće.* (Lik) {NR}

kamòmila *f* (: *kalumèla, kamùmila, kamamila, kamòla*) – kamilica, jednogodišnja ljekovita biljka (*Chamomilla recutita; Matricaria chamomilla*) iz porodice *Asteraceae*, karakterističnoga mirisa, sitnih bijelih cvjetova; zdraviš, bijeli margić ||tal. *camomilla*, tr. *camomila, camamila* < srlat. *camomilla* < lat. *chamaemelon* < grč. *khamaimēmlon* > *khamómēlon* – "jabuka zemljina"||

kànela *f* – 1. vrsta mirodije; cimet (*Laurus cinnamomum*), 2. dodatak za pretakanje vina iz bačve (MV) ||tal. *cannella*, ven., tr. *canela*||

käpara *f* (*käpari m pl.*) – 1. trnovit grm (*Capparis spinosa*) iz porodice *Capparidaceae* s jestivim pupoljcima, služe kao začim; kapar, kapra, kaprice; 2. zalog, predujam ◊ *...dádeš za käparu.* (MV) ||ven., tr. *caparo*; tal. *cappero* < lat. *capparis* < grč. *kápparis*|| → **köpar**

kapučàrica *f* – vrsta smokve {NR}

kàpula *f* – crveni luk, rod višegodišnjih zeljastih biljaka s lukovicom (*Allium*) iz porodice *Liliaceae*, karakterističnoga oštrog mirisa, s nekoliko važnih kultiviranih vrsta ||dalmat. < lat. *cepulla* < *cepall*||

kàpula bilā *f* – češnjak ◊ *Obrana kuće od vištica kad se stavi na prag...* (Lik) → češan, lük

kapūs *m* – biljka (*Euphorbia fragifera*); mlječika, mlič, prištnjak, rodnjak

karakàda *f* – travurina ◊ *Malo se koja trava nađe, a da jon narod ne zna imena. Ako je ružna i ako od nje nije koristi, a pravoga se imena ne zna, reče čobanica, kada je pitaju, šta je ubrala: "Ubrala san svake travurine ili svake karakàde, ne zna jon se imena ni simena."* (FI) {NR}

kàrota *f* – mrkva (*Daucus carota*) iz porodice *Apiaceae*; merlin, kuzmorika, mrkev, mrkvac, mrkvač, mrkvjelina, mrkva ltal. *carota* < lat. *carota* < grč. *karotón*ll → **mřkva**

karvávac *m* – biljka krvavec (*Geranium molle*) iz porodice *Geraniaceae*; mekana iglica, žiliče babino, orsim, babina žilica, ždralica mekana ◇ *Trava iglica, nezina prilika. Ovo je trava sitna i malana kao karvavac, cvitića carleni malani, čini po jednu iglicu. Reste o stinam i spilam i špilim kao karvavac. Ova je trava konmam od poganca, rečena prija karvavac, koji meće po jenu iglicu.* (Lik) {NR}

kaštèlānka *f* – sorta trešnje; cvatnja četiri, a dozrijevanje 25 dana manje u odnosu na tugarku; plod srednje krupan; boja kože i mesa tamnocrvena, a soka crvena

katùlika *f* – ljekovita trava ◇ *Trava katulika za jednu stvar. Komu se penje ustuma. Učini inpaštar. Uzmi kvasa ozimčena i meda jednu zlicu i zlicu mlika ženskoga ditičeva, ter stuć i stavljat na karpu, ter privijat gdi se penje, ali boli.* (Lik) {NR}

kävöl *m* (: *käul, kävul*) – cvjetača, dvogodišnja zeljasta biljka (*Brassica oleracea*, var. *botrytis*) iz porodice *Brassicaceae*, uzgaja se kao povrće; raštika, kupus cvjetni, karfiol, kavolin, cvjetača ltal. *cavolo* – "kupus", ven. *caolo (fiore)*, *caorlo* < ksn. lat. *caulus* < grč. *kayló*sl

kitica *f* – biljka (*Centaurium erythraea*) iz porodice *Gentianaceae*; štitasta kičica, kitica crljena, kitica mala, kitica gorka, gorkica, ger, gerčica, girka trava, cvit sunčeni, grozničavka, jezernica, kičica, kinin, kučica, trava grka, trava od groznice, zelje grko, drago cvitje, gorčica ◇ *Izažmi soka od trave kitice. Izmišaj s medom i meći u oči. Odma diže tminu i bliscilo s očiju i otvora vid.* (Lik) {NR}

kītnjāk *m* (*kītnjāk*) – naziv za vrstu hrasta (*Quercus petraea*)

klèn *m* – stablo (*Acer campestre*) iz porodice *Aceraceae*; makljen, klen

kōka *f* – listopadno drvo (*Melia azedarach*) {PNP} → **očenāšica**

kōkomēr *m* – zabilježeno samo u Lik, valjda *kukumār*; krastavac ◇ *Suprotiva karvi od čovika sardita carljena koja ga čini brez razuma i kao pomamna, pak malo po malo dođe na smart. Od ovoga se pije voda od kokomera palištin i progucaje se negovo zarne. I uzimat širov onvacino. Lik mu je naprišan trocinko od trino.* (Lik) {NR} → **kükumār**

kokòšijā jètrica *f* – jestiva trava → **šùrlin**

kōkošjā nōga *f* – bilje koje služi kao hrana životinjama

kōlovōz *m* – trava ◇ *Još od poganca. Najbolje kolovoza, isušī, satari u pra. Daj što može stati među dva parsta. Zali ga s vodom.* (Lik)

komānjika *f* – divlji pelin (*Artemisia vulgaris*), biljka iz porodice *Asteraceae*; biljka je dugo korištena kao začín, ljekovita biljka te za dimljenje prostorija, u svrhu pročišćenja {NR}

komòljika *f* – biljka (*Cephalaria leucantha*) iz porodice *Dipsacaceae*; bijela glavatka, vražji griz, bjelocvjetna glavatka ◇ *Od žutinice i žuči koji su pod kožom žuti. Uzmi rosopasti i luka biloga i komoljike pitome i vari zajedno u vinu i daji pit naščesarca. Ovo čudnim načinom izgoni žutinicu pijuć i večer.* (Lik) {NR}

komòrìn *m* – tamaris, mediteransko drvo (*Tamarix gallica*) iz porodice *Tamaricaceae*; metlika {PNP}

komùnika *f* – trava (*Artemisia vulgaris*) iz porodice *Asteraceae*; obični pelin, pelin divji, crnobil, crnobilnik, čoba, čopa, čopica, komonjika, martinščica, metla crna, metlikovina, metva marina, osjenac divji, podloga, podnoga, umit, zelje bilo ◊ *Komunika počine od mnozi stvari koje u likariji govore da je mati svim zeljem. I ona ima mnoge kriposti u sebi. A najparvo pomaga ženam i njihom nemoći koja je pri žena. I zato zove se mati svim zeljem, zašto su sve likarije po njoj. I ako umre dite u hutrobi materinoj vari je i pij s vinom, ali s vodom. Oče izaći iz hutrobe materine. Koji bi čovik pija sok nje, ne boji se otrovi. Ali ako bi bija otrovan pij ga s vinom. Mnogo pomaga. Ali ako bi čoviku šta reslo po rebri, šta boli, poberi je i vari u vinu i pij. I bolje bude. To je kušano.* (Lik) {NR}

kòncula *f* – biljka (*Symphytum tuberosum*) iz porodice *Boraginaceae*; čvorasti gavez, gavez bili, gavez stinavac, lovci, sodula ◊ *Zelje koje se zove koncula, a drugo zelje zove se gavez. Ova su dva zelja dobra na ranu privijati stukši kamenom na kamenu. Ova zelja stežu ranu i zavežuju i čine naresti i zaresti ranu.* (Lik) {NR}

konòplika *f* – konopljika, biljka (*Vitex agnus-castus*) iz porodice *Verbenaceae*; šibika oštra, biber divji, čistila ◊ *Nakupi puno simena od konopljike gore. Stuci sitno i daji u soliju. Blato vuenom još zobljuć poče jim metil na nos. Dobro je od carna.* (Lik) {NR}

kònoplja *f* – biljka (*Cannabis sativa*) iz porodice konopljika (*Cannabaceae*), služi kao sirovina za tkanine i užad; kanava, konoplja, poskon, bjelojka, cvetočice, črnica, prvojka ◊ *Lip šakret za živine svake, krupne i sitne. Sakret od napulje: Najprid pojiti ji vodom često da ne pate žede, a osobito pojiti ji vodom u komu su toplene konople i predivo. Ne dat jim past prija nego sunce izađe, ni da se mišaju z drugim živinam koje su bone.* (Lik)

kònjskò kòpito → **kòpita**

kòpar *m* – začinska biljka (*Anethum graveolens*) iz porodice *Apiaceae*; koprc, koprić, mirodija, kopar mirisni, mirođija, dil, slatki januš, koper ◊ *Trava od vonja, anetoerba, kopar divlji i slatki... Koren anita, a to je kopra... Iskopaj žilja kopra rano na Vidovdan proti crkavici...* (Lik) ||lat. *capparis* < grč. *kápparis*|| → **käpara**

kopínak *m* – ljekovita trava ◊ *Komu je glava grintava. Vari kopinak s vinom i maži glavu. (Ko)mu je groznica. Vari kopinak u maslu i maži leđa. I dolinovo zelje vari u vinu i pi.* (Lik) {NR}

kòpita *n pl.* [**kòpito** *n*] – kopitnjak, zeljasta trajnica (*Tussilago farfara*) iz porodice *Asteraceae*; podbjel, konjsko kopito, konjski lopuh, lapuh, lepuh, oselski lopuh, pustica, podbil, repušina ◊ *Naberi trave ka se zove konjske kopite i smričak. I kuvati u vodi i piti večer kad se gre leć.* (Lik)

kopítak *m* – biljka (*Lembotropis nigricans*) iz porodice *Fabaceae*; crnkasta zućica, ditelina planinska ◊ *Od ognice. Vari jasenak u bilomu vinu i zalivaj. Od iste vari kozlac u vodi i zalivaj. I ovo je dobro prat od ušiju. Jos od ognice zalivaj bilim vinom na nozdrve. Od mukavice daji u soli travu kopitak.* (Lik) {NR}

kòprina *f* – koštela → koštela

kòpriva *f* – rod zeljastih biljaka (*Urtica*) iz porodice kopriva, korov, stabljika i listovi pokriveni dlakama žarnicama koje se pri dodiru lome izlučujući mravlju kiselinu

koròmāč *m* – začinska biljka (*Foeniculum vulgare*) iz porodice *Apiaceae*; morač, anita, komorač, komorača, kopar slatki, morac; sjemenje se stavlja u kruh i načinja rakija ◇ *Likarija od očiju. Od svake bolesti očiju. Uzmi najparvo koromača, sporiža, eupačije, rosovasti, kadulje, tri fonije barščana, koji se po zemlji pružija. Svakoga po rukovet. I očistiv lipo i stuci u čistu sudu. I stavi u sve zarno papra. I satari sve to u jedno. I pak razbiv vodom čista ditića i procidi koz čist rub. I postavi u oči večer kad ligaš i izjutra kad ustaješ. Ako li se gusto učini (d)odaj opet vode.* (Lik) ||≈ grč. *máarathon* || → **gùsmača**, **šùrlin**

kòsmača *f* – trava, isto što i *gusmača*; nalazi se među desetak sastojaka za bolest srca ◇ *Od žile trave kosmače vareći je u vinu bilomu, doklen uvre trećina, daji pit od žutinicice i svi unutreni i parsiju. Ozdravlja.* (Lik) {NR} → primjer pod **pětoprsta**, **gùsmača**

kòstrič *m* – kostriš, korov (*Sonchus oleraceus*) iz porodice *Cichoriaceae*; mladi su listovi biljke jestivi; zeljasti ostak, kostrišč, čepčežac, krlič, mlečac, ripilica, blišnjak ◇ *Kostrič tuci s maslom i solju i maži. Ovo je najbolje i nije boljega. Da se usune u sise tari uljem lavorisovim. Ovo je dobro.* (Lik)

kòštela *f* (: *kòščela* *f*) – koštela crna također poznata i kao koprivić, ladonja ili pelegrinka (*Celtis australis*) iz porodice *Cannabaceae*; bjelogorično je stablo koje može narasti 20 – 25 metara visine; ima mnoštvo naziva: balačinka, čiburić, čići borići, drenjula, fafarikul, fafarikule, fafarinka, fafarika, farikul, gangulić, glandulić, glangulić, grangulić, haharinka, kastanjuole, kompriva, koprivac, kopriva stup, koprivnjak, koprna, koprnja, koprva, kostanja, kostanjula, kostela, kostelić, kostelj, kostelja, koster, kostila, kostilja, kostjela, kostriila, koščil, koštel, koštil, kršanac, kupriva, landonja, ledonja, lidonja, pokriva, pokrivići, pokrova, popriva, poprivić, taferikola {PNP}

kòvilje *n* – rod trava (*Stipa*) iz porodice *Gramineae*, rasprostranjen na kamenjaru

kòzjā bráda *f* – dvogodišnja biljka (*Tragopogon pratensis*) iz porodice *Asteraceae* {PNP}

kòzlac *m* – trajna zelen (*Arum maculatum*) iz porodice *Araceae*, upotrebljava se kao fina začinska biljka za slana jela; aron, aronac, kačja kuruza, kačje zelje, kačji češalj, knegić, konjska blitva, kozlić, kukovačina, natragulja, noga teleća, strkac mali, tarkan, zminac ◇ *Od ognice. Vari jasenak u bilomu vinu i zalivaj. Od iste vari kozlac u vodi i zalivaj. I ovo je dobro prat od ušiju. Još od ognice zalivaj bilim vinom na nozdrve.* (Lik)

kràstavac *m* – vrtno povrće (jednom tako piše FI) → **kùkumār**

krècelj *m* – vrsta luka (divlji luk) ◇ *Mlogi su razlozi za poznat vištice, ali ovde mećem male stvari za poznati ji. Uzmi spreža (trava) i baci na kuću njezinu skrovito. Ona će se razbolit za nekoliko vrimeana, ali neće umrit. A noseć u ruci glavicu luka krecelja velikoga pošav k višticama sardito će ga gledat, oli činit kakav inad protiva onomu i neće poljubiti u ruku...* (Lik) {NR}

krĕn *m* – hren, povrtna biljka (*Armoracia lapathifolia*), korijen se koristi kao začin

kĕljika *f* – bjelogorično stablo (*Citissus nigricans*) {NR}

krŭška *f* – 1. šumsko drvo i voćka (*Pyrus*; *P. communis* – divlja kruška) iz porodice *Rosaceae*; 2. jedan od oblika kundaka kubure

kŭkumār *m* (: *kŭkomār*) – krastavac, vrtno povrće (*Cucumis sativus*) iz porodice *Cucurbitaceae* ◇ *Salata i kukumari pročistu se, osolu, začinu uljen i kvasikon.* (FI) llven. *cugumèro*, tal. *cucumaro* < lat. *cucumis*ll → **krĕstavac**

kŭkurĭk *m* – biljka (*Papaver rhoeas*) iz porodice *Papaveraceae*; mak turčinak, poljski mak, divlji mak, mak čarljeni, makać, pjecalica, makalj, makelj, omak, papuče, pucalica, pupulini, zdur, bologlav, pucalina → **sprĕž**

kukurĭkavac *m* – mak poljski (*Papaver rhoeas* *Papaveraceae*); mak turčinak, divlji mak, crveni mak; ova vrsta maka je jednogodišnja biljka čiji se krvavocrveni, papirasti cvjetovi nalaze na vrhovima vitkih, uspravnih, dlakavih stabljika; plod je ovalni tobolac u kojem se nalaze na stotine sitnih crnih sjemenaka; daje se djeci za igru

kukŭruz *m* – žitna biljka (*Zea mays*) iz porodice *Gramineae* visoke snažne stabljike, plod mu je žuto zrnje na klipovima

kŭmpĭr *m* (: *klŭmpĭr*, *krŭmplĭr*, *kŭmpĭr*) – krumpir; trajna zeljasta biljka (*Solanum tuberosum*) iz porodice pomoćnica (*Solanaceae*) s jestivim gomoljem ◇ *Kumpiri kuvaju se ili na cilo u komadu sa perušinon ili izrizani na kaljotine. Kuvani se perušaju i prismakaju sa solju ili siron iz salamure. U svašta se oni meću, tribu i uz svako varivo dobro pristaju.* (FI) llnjem. dij. *Gruntbir, Gruntbirne* – "zemljana kruška"ll

kumpĭri biláci *m pl.* – vrsta krompira → **kŭmpĭr**

kumpĭri ċigani *m pl.* – vrsta krompira {PNP} → **kŭmpĭr**

kumpĭri mušāvci *m pl.* – vrsta krompira → **kŭmpĭr**

kŭndid *m* – ljekovita trava ◇ *Od gube živini sitnoj. Trave kundida i spreža stuć sitno, što se može sitnije. Pa da vat u soli od subote do subote, a zdrava neće se otrovat.* (Lik) {NR}

kŭnica *f* – stolisnik, ljekovita biljka (*Achillea millefolium*) iz porodice *Asteraceae*; ahileja, hajdučka trava, romonika, armanj, hrb, kačak, koromačić, kostrešica, koštenica, malankovica, mekušica, mrmanj, mrmonj, rebrac, reza, sporiš vodeni, tučija trava, zavrelec, božje drvce ◇ *Stuci solju trave kunice, meći na zub umine ga...* (Lik) {NR}

kŭniċji rĕp *m* – hrana za životinje {NR}

kŭpina *f* – bodljikavi grm (*Rubus fruticosus*) iz porodice *Rosaceae*; ima sladak taman bobičast plod ◇ *Ko ima gliste izvarći: iskopaj korena drače i kupinc i vari u vinu i pij...* (Lik)

kŭpus *m* – dvogodišnja zeljasta biljka (*Brassica oleracea var. capitata*) iz porodice *Cruciferae*, upotrebljava se kao povrće; zelje ◇ *Na izmet dobro je stući ljutike, i*

pelina, i sinje masti, tere smišati zajedno i staviti na list kupusa. I stavi na ranu. Dobro je varlo. (Lik) → **mlič**

kùpus glàvati *m* – dvogodišnja zeljasta biljka (*Brassica oleracea var. capitata*) → **kùpus**

kupùsina *f* – nevaljali dijelovi kupusa kao hrana životinja¹⁰

L

láljak *m* – neka biljka što raste na ledinama {NR}

làmina *f* – lišće što se stavlja pod životinje, a koristi se i kao gnoj {NR}

lážina *m f* – 1. morska trava (posidonija, svilina) uskih trakastih listova, koju za nevremena valovi izbace uz kraj, 2. slinasti skorup koji se uslijed kvarenja vina pojavi na njegovoj površini

lažünja [DP] *f* – vrsta samonikle biljke koja posvuda unaokolo raste kao korov, vilin luk (*Muscari comosum*) iz porodice *Hyacinthaceae* {NR}

lèpen *m* – biljka i cvijet, ljepika (*Adenostyles glabra*) iz porodice *Compositae* ♦ *Od svake bolesti govedmam: lista uvisa i sarčenika i lepena vodenoga daji u soli, oli vari u vodi i zalivaj.* (Lik) {NR}

lepùšina *f pl.* – suho kukuruzno lišće koje se stavlja u slamaricu

lika *f* – ljekovita trava {NR}

liljan *m* (: *ljljān*) – 1. ukrasna biljka velikih bijelih, žutih, ružičastih ili crvenih cvjetova i opojna mirisa (*Lilium candidum*) iz porodice *Liliaceae*, obično bijeli ljiljan; 2. *fig.* simbol nevinosti i moralne čednosti i kreposti; nosi se u crkvu na blagoslov llat. *lilium*; grč. *leirion*ll → **cvíće sv. Antóna**

limūn *m* (: *lemūn, limūn*) – zimzelena južna voćka (*Citrus limonum*), agrum iz porodice *Rutaceae*; 2. okruglast, kiseo plod te voćke žute boje, bogat vitaminom C, nalazi se među desetak sastojaka lijeka za bolest srca → primjer pod **pètoprsta** llat. *limone*, ven., tr. *limon* < ar. *lāymūn, lāymū* < perz. *limūn, limūll* → **cèdar, čitrūn**

liĀa *f* – stablo bujne krošnje (*Tilia platyphyllos*), iz porodice *Tiliaceae*, cvjeta žutim cvijetom koji se rabi u pučkoj medicini

lišāj *m* – 1. niža biljka u simbiozi biljke i alge, širi se po zemlji, kamenu i drveću; 2. oboljenje kože u obliku tamnije mrlje llat. *Lichenes*ll

lišć *m* – razno lišće kao hrana životinjama {PNP}

lišće *n zb.* (: *listje*) – 1. opalo lišće; kupi se za gnoj; 2. u Lik dio mnogih lijekova: od pelina, rute, kadulje, masline

lišće lozòvinē *f* – lozovo lišće, hrana za životinje

lišnjāk *m* – 1. šiblje i grm (*Corylus avellana*) iz porodice *Betulaceae*, plod je lješnjak, 2. predio u SP (Lišnjak), u kojem ima vode (MV)

¹⁰ Ispitanik je pročitao *kùpusina*, no vjerojatno je mislio na uvećanicu od *kùpus, kupùsina* (sl. *lepùšina*).

lišť m – štetna trava {NR}

lítavac m – korov (*Cirsium arvense*) iz porodice *Asteraceae*; osjak, čičak; hrana životinjama ◇ *Najgrđa trava.* (FI)

livodèrina f – trava, hrana za životinje {NR}

lobòda f – jestiva biljka (*Atriplex patula*) iz porodice *Amaranthaceae*; povrće (*Atriplex hortensis*), lišće se priređuje kao špinat ili salata; pepeljuga {NR}

lòčika f – vrsta salate s malim listom, čikola, glavatica (*Lactuca sativa*) {NR}

lòvòr m (: *lòvor*) – mediteranski grm ili nisko drvo (*Laurus nobilis*) iz porodice *Lauraceae*; javorika, lovorika, lavorika, lavor, javornica, laor, lorbek, lorika, lovarika, javor, lorber, lavrika; ima zimzelene aromatične listove koji se koriste kao začín, a ima i ljekovita svojstva llat. *laurus* < grč. *layréia* < medit. **dauro*, **tauro* – "pećina brdo". Usp. tal. *alloro*, ven. *làvrano*, tr. *lavarno*, *lavrano*||

lòza f – trajna biljka puzavica (*Vitis*) iz porodice *Vitaceae*, plod joj je grožđe; vinova loza ◇ *U sridnjín i donjin Poljicin malo koja kuća da ne sadi lozu i ne pije svoga vina tamo do Uskrsa, a na lito ko more, kupuje, a ko ne lađa se studenom vodon.* (FI)

lozika [DP] f – vrsta biljke koja raste kao korov po zapuštenim zemljištima {NR}

lòznica f – zimzelen trnovit grm (*Hippophae rhamnoides*) iz porodice *Elaeagnaceae*; vućji trn, pasji trn (hrana životinjama)

lòžnjáč m (: *lòžnják*) – vrsta ovećega graha {NR} → **vàžòl**

lubica čelínā f – ljubica pčelinja (*Melissa officinalis*) iz porodice *Lamiaceae*; ljekoviti matičnjak, pčelinika ljubica, arbaroža, čelnjak, list medeni, maternjak, matičnjak, metva pčelina, pčeloperka, nana, majčina ljubica, limun trava, limunka ◇ *Koji je otrovan karvlju... Ovomu je likarija: piti u vodi od lubice čeline po dram jedan perle, oliti bisera i činit kupala u mlakoj vodi. Lik mu je velik i naprišan jist meso od vipere zmije.* (Lik) {NR}

lúćac m – podanak loze sadnice {PNP}

lúk m – 1. češnjak, začínska biljka (*Allium sativum*) iz roda lukova; bijeli luk; 2. znači i cijeli rod biljaka, naziva i značenja: luk česnoviti, puri, purić, crni ◇ *Od kriposti luka biloga. Ima naturu suhu i vruću. Ima mnoge kriposti u sebi. Najparvo dobro je na svaku ujíd, navlastito od zmije. Dobar je gristi, na koju ranu privijati istukši solju. Jošte dobar gristi našćesarca komu je u stumiću koja bolest zla. To je dobro, vele.* (Lik) *Od kriposti luka carljenoga. On ovu kripost ima u sebi: tko bi ga griza iz jutra našćesarca, sve vlage poteže k sebi od sarca čoviku.* (Lik) → **česan, kàpula bìlā**

lúkovina f – biljka (*Teucrium scordium*) iz porodice *Lamiaceae*; lukovičasti dubačac, česnova trava, češanj vodeni, češnjak, češnjačak, dupčac lukovni, luk divji ◇ *Komu je griža skuvaj lukovine u moru mlako...* (Lik) {NR}

lùžanja¹ f – biljka (*Narcissus jonquilla*) iz porodice *Amaryllidaceae* {NR}

lùžanja² f – vrsta trave (*Hyacinthus racemosus*) iz porodice *Asparagaceae*; hrana životinjama {NR}

LJ

lješnjāk *m* – šiblje i grm (*Corylus avellana*) iz porodice *Betulaceae*, plod je lješnjak (MV) → **lišnjāk**

ljübica *f* – rod malih zeljastih biljaka (*Viola*) iz porodice *Violaceae*; ljubičica, u Lik nalazimo nazive: pitoma, modra, bijela, mekleše, čelinja, mačja

ljūlj *m* – trava iz roda (*Lolium perenne*), na pašnjacima se koristi za ispašu svih vrsta stoke, ali i za košnju ||lat. *lolium*||

ljütika → **jütika**

M

mäčica *f* – 1. zeljasta biljka s vrlo lijepim cvjetovima koji mogu biti raznih boja, zijevalica (*Antirrhinum orontium*) iz porodice *Plantaginaceae*; raste po zapuštenim zemljištima i kamenjaru; 2. mala *mäca* (čekić) (MV)

mäčīn *adj.* – mačin cvijet, mačić (*Sisyrinchium bermudiana*) iz porodice *Iridaceae*; u Lik dio lijeka {NR}

máčīnac *m* – perunika, rod trajnih zelenih (*Iris*) sabljastih listova iz porodice *Iridaceae*; iris, sablja, sabljica; u Lik ove su inačice: divlji, krivi, lažni, mali, vodeni
 ◇ *Likarije za svake nemoći: od jidova i otokli, i debele nemoći i vibre i gronice i tišike... Stuci korena od mačinca.* (Lik) {NR}

mäčjā tráva *f* (: *mäcjä tráva*) – trava (*Nepeta cataria*) iz porodice *Lamiaceae*; metvica gorka, aranzada, mačja meta, nedva, zelje mačje
 ◇ *Ustup trava, ali mačja metva, svaka služi i po sebi činit širop. I davat pit ili činit u pra i posipat po ječeku.* (Lik) {NR} → **odòlin**

mäk *m* – jednogodišnji biljni rod (*Papaver somniferum*) iz porodice *Papaveraceae*; mak pitomi, kukurik bili pitomi, mak veli, mak šarenkasti; u Lik još se spominje: planinski, divlji, morski
 ◇ *Cviće od maka carljenoga i rusmalina vari u vodi neka pije našćesarca. Ozdraviće od kašlja.* (Lik)

mäkljen *m* – klen, stablo (*Acer campestre*) iz porodice *Aceraceae*

māli mličac *m* – mliječ, biljka (*Acer platanoides*) iz porodice *Aceraceae*; javor mliječ, mlječak, mlječika
 ◇ *Žena ka nima mlika. Najdi zelje mali mličac kino se plodi po zemlji, i zelje vazdaživ i radel. I jij ga u smokvi našćesarca za tri jutra. Biće bolje. I još čini da govori 5 Očenaši i 5 Zdravi Marij na poštenje g(ospodi)na Boga.* (Lik)

mandūlat *m* (: *mandulät, mandolät* [DP]) – 1. vrsta jednogodišnje zeljaste biljke koja posvuda raste kao korov, divlji neven, žutelj (*Calendula arvensis*); 2. vrsta kolača s cijelim bademima ||ven., tr. *mandolato* < *mandolal*||

mäovina *f* – skupina malenih biljaka (*Bryophyta*) s oko 30 000 vrsta, građa vegetativnoga tijela slična talofitima (steljnjačama), a rasplodnih organa kormofitima (stablašicama); nalaze se pretežito na vlažnim staništima, na kamenju i drveću
 ◇ *Od kašlja ovcam i svakoj živini. Uzmi maovine s darveta jere je najbolji lik. Iskrižaj sitno, daji solju. Ozdravlja od svaki bolesti. A navlastito ovce.* (Lik) {NR}

markàtëra *f* – neka biljka ◊ *Od matre ženam: uzmi markatere lišća trave i čelinje ljubice i naranču i ljubice mačje ka je po njiva, ter kuvati...* (Lik) {NR} → **mäterkele**

màrūn *m* – vrsta drveta, kesten pitomi (jestivi), kostan (*Castanea sativa*) iz porodice *Fagaceae* llven., tr. *maron*, tal. *marrone* < srlat. *mar(ro)*, -onisll

mäslina *f* – zimzeleno stablo (*Olea europaea*) iz porodice *Oleaceae*, daje plod u obliku crnih ili zelenih boba s košticom od kojega se dobiva ulje; oliva, ulik, maslina; nosi se u crkvu na blagoslov

mäterkele *n* – majčina dušica, trajna grmasta biljka (*Thymus serpyllum*) iz porodice *Lamiaceae*; babja dušica, dušica, vrisak, divlji bosiljak, tamjanika, materinka, papric, bukovica, vreskovina, poponak, čabrac (FI) ll< lat. *matricaria* > tal. *matricalell* {NR} → **markàtëra**

mažūrāta *f* (: *mažūrāna*) – mažuran, biljka (*Origanum majorana*) iz porodice *Lamiaceae*; babina duša, majoran, mezurana, samseg, sanseg, sanžeg, majuran, mirišljavak, majoran; začinska biljka ugodna mirisa, dodatak lijekovima lltal. *maggiorana*, ven. *mazorana* < lat. *maezuranall* {PNP}

mažūrān *m* – mažuran (MV) → **mažūrāta**

mekišica *f* – trava za krmu (ERj) {NR}

mëndula *f* – bajam, badem (stablo i plod) lldalmat.; tal. *mandola* < sttal. *amendola* < lat. *amendula* < *amidollall* → **bàjama**, **òmìndula**

mètlāš *m* – vrsta metle koja se pravi od biljke *Sorghum bicolor* iz porodice *Poaceae*; sirak kitaš, sirak bili, sier, sirak, svirak, šritva, sirak metlajni, sirak metlaš ◊ *Crljeni sirak zove se metlaš, od negova se stručja čine metle velike, kojim se mete ostojskin, stojeći na nogan brez prigiba tila.* (FI) {NR}

mètlca *f* – biljka (*Osyris alba*) iz porodice *Santalales*; bijela metla, metla, šćucica, metilja, metva, metvica

mètvica *f* (: *mètva*, *mèta*) – ljekovita biljka (*Mentha piperita*) iz porodice *Labiatae*; menta, nana, merka; u Lik još se govori o: gorska metva, mačja metva, divlja metva, pa metvica crvena, pitoma ◊ *Od bolesti svake u ćumku koja more doć. Uzmi soka od metve pitome, ili od vode njezine drama 36, a toliko soka od rute. Pomišaj i uzvari. Podaj mlako popit. Pristaće bolest.* (Lik)

mëzobìži *m pl.* (: *mëzobìž m*) – grašak lomljenog zrna lltr. *mezzo bisoll* {NR}

mijùrica *f* (: *miùrača*) – trava (*Physalis alkekengi*) iz porodice *Solanaceae*; šumska mjehurica, babica, mjehurica, divlja paprika, Gospina jagoda, vučja jabučica, sirčeničnik, mounjica, jagodina, mjurice, bebičnjak, kukučnjak, malica, mihurica, mihurnjača, mikunice, mohurica, mohvica, paparatica, pesnica, puhavica, strašnjak, pasvica, pupator ◊ *Kad komu stane voda. Uzmi trave koja se zove mijurica iliti miurača. Naberi je među Gospojine ka je procvala. Ter izvadi iz nje ono sime. Prilično je prau od puške. Ter ono zarnje pit u vodi blagoslovljenoj. Poće voda. To je provano. Naberi kako je pisano meu Gospojine. Rani do potrebe u kući, jer u druga doba od godišća ne more se naći.* (Lik)

mikijōn *m* – ljekovita biljka ◇ *Komu vlasi puznu. Uzmi ljubice jedne ili druge tere svari u vodi, tere izmij glavu. Neće puznuti. I ako ćeš da bi rasli, uzmi biloga mikijona korena, tere svari s medom, tere maži. Oće vlase resti.* (Lik) {NR}

milòduh *m* (: *milòbud*) – miloduh, grmolika mirisna biljka modrih i ljubičastih cvjetova (*Hyssopus officinalis*) iz porodice *Labiatae*; sipan, crkvinjak, hisop, isop, osipant, sipant, šatrajka, šetrajka, šipant, vrisak pravi, blagovanj, blagovonj, izop; možda se misli i na *Apium graveolens* {NR} → **isop**

mírta *f* → **mřtina**

mišàkinja *f* (: *mišèkinja*) – biljka (*Anagallis arvensis*) iz porodice *Primulaceae*; poljska krivičica, poljska krika, krivičica, krika, očica, mišinak, kupinik, krupnik, mičakinja, bašelak divj, krivčica, kurje oko, pelenika, skrika, krivča, zelenika; hrana za životinje {NR}

mišānca *f* – mješavina jestivoga samoniklog bilja; *sin. mišāncija* lven., tr. *misianza* < *misiar*||

mišāncija → **mišānca**

mišjē ūvo *m* – biljka (*Arenaria biflora*) iz porodice *Caryophyllaceae*

mišji řep *m* – mišji rep, trava (*Phleum arenarium*) iz porodice *Poaceae*

mlič *m* → **kùpus**

mlūn *m* – dinja, jednogodišnja povrtna biljka (*Cucumis melo*) iz porodice *Cucurbitaceae*, daje žut, sladak plod; cata, melona, melon, pipun llat. *melone*, ven., trš. *melon* < lat. *melo* < grč. *melopépon* – "tikva u obliku jabuke"|| → **cāta**

mòdrac *m* – 1. biljka brusnica (*Vaccinium myrtillus*) iz porodice (*Ericaceae*); obična borovnica, kupinača, mrča divja, mrtovnica, risnica, vresinje, vrisinje, risje, crne bobice, borovnjača, divlja mrča, crna jagoda; 2. kamen (MV)

mòumica *f* – neka trava ◇ *Moumice rastvore se kao male jasprice, a u ne (nje) sime na priliku široko... Ova trava reste u planinam i mistim kršnim...* (Lik)

mràvinac *m* – samonikla ljekovita i začinska biljka (*Origanum vulgare*) iz porodice *Labiatae* sitnih metličastih cvatova; origano, divlji mažuran, mekulica, vranilova trava; nezaobilazan je sastojak umaka od rajčica pripremljenog na domaći način, kao i svih *pizza*, a upotrebljava se svjež ili sušen ◇ *Dobro je potepliti lanbika s bilim vinom na paršuri. Ter stavi na karpu teplo. I postavi travom suvom mravincem onu stranu lanbika ka se privije na zličicu. I tako veće puti. Dobro pomaga životu tako privijajuć.* (Lik)

mřkva *f* – dvogodišnja zeljasta biljka (*Daucus carota*) iz porodice *Umbelliferae*, vrtna biljka; karota ◇ *Na ranu smardeću kah ne more zaresti: uzmi markve divlje i bokvice i stuci zajedno i daj piti...* (Lik) → **kàrota**

mřtina *f* (: *mírta*, *mřta*, *mřtva*) – zimzelena biljka grmolikog oblika sitnih bijelih cvjetova; bogata eteričnim uljima, mirta (*Myrtus communis*) iz porodice *Myrtaceae*; mrča, murta, mrčika, martina, martvina, martva, marča, mrča, mrčica, mrtinka, mrtvina, rujevika, marta, mrčela llat. *myrtus* < grč. *mýrtos*|| {NR} → **mírta**

mřtořānka *f* – vrsta smokve {NR}

mřtvā kōpriva *f* – rod zeljastih biljaka (*Lamium*) iz porodice *Lamiaceae*; biljke ovoga roda rastu po šumama, u žbunju i zapuštenim travnjacima; njezini listovi i drugi sočni dijelovi koriste se u prehrani; korijen je biljke bogat vitaminom C {NR}

mūvār *m* (: *mūār*) – 1. muhar, vrsta žita nalik prosu (*Panicum miliaceum*) iz porodice *Poaceae*; 2. mjesto zasijano tom biljkom (ERj); 3. vrste trave (*Setaria verticillata*; *S. viridis*) iz porodice *Poaceae*; zeleni muhar, barika, kostreš, koščan, lažiproha, mukar, prijatelj, prosika, pršljenasti muhar, mouhar, kostrba; korov koji se lijepi za odjeću; služi i kao hrana životinjama

mučkōvina *f* – ljekovita trava ◇ [za crkavicu] *Od iste trave mučkovina, ali mačina, ima koren carlen. Iskopaj i svari u vodi. Otiće od nega natrag i ozdravi.* (Lik) {NR}

múdo lisičje *n* – trava (*Acanthus mollis*) iz porodice *Acanthaceae*; meki primog, medvedovina, medviđa stopa, medvija, vučja stopa, premog ◇ *Travu primog, zovu je mudo lisičje, a latini šarapijon. Noseći ga razmeće čari. Pijuć korena iste, koji se ne mogu sastat u ženidbi. Pijuć u vinu po dram sastaće se.* (Lik) {NR}

múkavica *f* – biljka kojom se liječi bolest; ime različitim bolestima; *Physospermum cornubiense* iz porodice *Apiaceae*; goli doljan, velestika golčasta ◇ *Od ognice. Vari jasenak u bilomu vinu i zalivaj. Od iste vari kozlac u vodi i zalivaj. I ovo je dobro prat od ušiju. Još od ognice zalivaj bilim vinom na nozdrve. Od mukavice daji u soli travu kopitak.* (Lik) {NR}

mūrtela *f* (: *mūrtila*) – bosiljak (ERj) lldalmat., lat *murtella* > vlat. *myrtela* > tal. *mortellall* → *mīrta*

mūrva *f* – 1. dud (*Morus*) iz porodice *Moraceae*; 2. plod, bobica toga stabla ◇ *Dobro je od griže učiniti vina od murav nek je žer[e]. Tere piti ono vino. Oni komu je ta nemoć dobro pomaga.* (Lik) *Braća Tadija i Stipan Žuljević pridivkom Mikasović prodaju "svoj dil Polače na Zidini u selu Srijane, i varta pod putom općenim u Vartlima i u njemu murvu i Predivišće pod istim vartlom, i pod Prediviščem meice" ...* (SGP, Srijane, 1741) lldalmat., tal. *mora* < lat. *morus, morum*ll → *mūrva bilā, mūrva cfnā*

mūrva bilā *f* – bijeli dud (*Morus alba*); listopadno stablo s liščem kojim se hrani dudov svilac; plod toga stabla, jestiva, slatkasta bobica; dudinja, dudinjka

mūrva cfnā *f* – crni dud (*Morus nigra*) s oko 1000 vrsta

N

nābila *f* – ljekovita trava ◇ *Ima trava kriposna modrikova resta dva tri pedlja. A jedna nabila ima članove kako devešel, lističe kao nokat na varu raztrizane, koren i sok i cvit žut, a niki je koren bijo. Ovu davat u soli živini.* (Lik) {NR}

narāncin *m* (: *narančim* [DP]) – mandarina (*Citrus recitulata*) → **arāncin**

narānča *f* – 1. zimzeleno vrtno ili plantažno stablo (*Citrus aurantium*) iz porodice *Rutaceae*; 2. plod narančaste boje; jedan od desetak sastojaka lijeka za bolest srca ◇ *Komu se resa spusti. Ispeci naranču i razrizav privi vruće na garlo. Izmaknuće.*

Od iste uzimaj sok od naranče u garlo. (Lik) ltur. *naranç, narenc* < perz. *nārenğ, nārenğll* → primjer pod **pětoprsta**

něšpula (: *něšpola, něšmula*) *f* – stablo i plod, vočka smeđih plodova (*Mespilus germanica*) iz porodice *Rosaceae*; mušmula, beskole, masinjača, mušmuljika, načpola, našpala, našpela, nešpil, nešplin llven. *něspola*, tal. *nespola, nespolo* < lat. *mespilus* < grč. *měspilonll*

O

očenāšica *f* – listopadno stablo (*Melia azedarach*) iz porodice *Meliaceae*; u jesensko-zimskom razdoblju grane su ukrašene izuzetno dekorativnim narančasto-žutim okruglim plodovima; unutar ploda nalazi se sjeme koje je u prošlosti često bilo korišteno za izradu molitvenih krunica {PNP} → **kōka**

odōlin *m* – valerijana, odoljen (*Valeriana officinalis*) višegodišnja zeljasta biljka iz porodice *Caprifoliaceae*, nekada uključivana vlastitoj porodici *Valerianaceae*, ljekoviti odoljen, odoljn, dolen, kukavičina trava, peltramić, peltranić, odoljen, varian ◇ [za gubu] ...*suši u ladu korene odolina. I tuci u pra i daji u kakvoj čorbi, oli u kaši žitkoj, po jednu kašiku za tri puta.* (Lik) {NR} → **māčjā tráva**

ōmān *m* {NR} – trava (*Inula helenium*) iz porodice *Asteraceae* → **ōvān**

ōmīndula *f* (: *omēndula* [DP]) – badem (stablo i plod), bajam → **bājama, mēndula**

ōp *m* – isto što i → **škūrīć** {NR}

orāšak *m* – neka gljiva koja se zove i gomoljika ◇ *Koga usta bole: uzmi rakije i postavi u nju orašak i garipuli tere pij s medom.* (Lik)

ōrij (: *ōraj*) *m* – 1. orah; do 25 m visoko drvo (*Juglans regia*) iz porodice *Juglandaceae*, u drvenastom plodu jestiva jezgra bogata uljem; 2. pojedinačan plod toga stabla ◇ *Komu je katar. Uzmi vranila kino se na ščit stavlja tisici. Postavi u rakiju dokle se rastoji. Neka stoji na suncu. Pak uzmi za pō oriya [mjera] tere tari s var glave dokle ona voda prisane.* (Lik)

ōskorūša *f* – šumsko drvo s jestivim plodom (*Sorbus domestica*) iz porodice *Rosaceae*; jarebika/jarzebina, muginja, brek ◇ [od srdobolje] *Oskoruše ljute, tarnine, glogine. Svaka je stvar ljuta dobra varba od koje se čini vez. Ona je sva učinena za ovu bolest. Tako se od ne čine lanbici, širopi i variva i daju piti od ove bolesti.* (Lik)

ōskorūšica *f* – biljka (*Pimpinella peregrina*) iz porodice *Apiaceae*; strana bedrenika, dinjica jarčja, bedrenica kostriješana ◇ ...*zove se dinjica, ali oskorušvica.* (Lik) {NR}

ōskrušvica *f* – jestiva trava {NR} → **šūrlīn**

ōsmovār *m* – ljekovita biljka ◇ [lijek za mukavicu] *Osmovar reste o planinam i vlakam visokim, korena duga, lista carna i duga. Ima ji u zajedno po čudo. Niki pruci kano u bokvice, lišće se zapreda kao ječam. Uzmi korene, oli list, daji u soli, ozdravi doisto.* (Lik)

ōšēbljād *m* – biljka (*Cirsium lanceolatum*; *C. vulgare*) iz porodice *Asteraceae*; služi za čaranje

oštrica *f* – jedna od najraširenijih trava (*Dactylis glomerata*) iz porodice *Poaceae* {NR}

oštrulja *f* – trava slična troskotu → **trösköt**

övān *m* (: *ömān*) – trava (*Inula helenium*) iz porodice *Asteraceae*; veliko zelje, tusti koren, ovnak, bodljikava zečina, injola, koren kravski, ovlika, lepuh, obratiš ◇ *Od carkavice... Od iste daji u soli čička janetjega, pomaga dobro. Daji u soli ivicu od barda. Dobro. Od iste lišće božurovo. Dobro. Od iste listja ovna trave, ma je bolji uvis.* (Lik)

övās *m* – zob, rod jednogodišnjih ili trajnih zeleni iz porodice *Gramineae*, npr. *Avena sativa* uzgaja se kao žitarica

ovlačica *f* – ljekovita trava ◇ *Od uboja zalivaj kamenom carljenim, dobro je od iste. Ma dobra puno ima trava ovlačica u karšu, resta kolik pedajj kao vrisak čelni. Listići zeleni kao uvrika, maio duglji i širi je, malo dlakava, cvitići žuti, moune kao na predivu. Ovu (t)ravu tuci i daji, ozdraviće.* (Lik) {NR}

özimac *m* – ozima, biljka ječam ◇ *Komu je ustuma. Uzmi žilja bila, i duhana, i kvasa ozimčena, i golubinke šporkice, i slanine ili sala, i tanke pinjate. I utuci i učini inpaštar. I skuvaj u cripu i privij na ustumu. Dobro je to učiniti.* (Lik) *Kaza mi knez Ivan Lukas ki je kakono likar komu je kašalj i zlo pri utrobici i u parsiju, ali u zličici: da se prosije muke ječimene na tanko sito kano za oštije. I da se kuva u bilomu vinu u pinjati. Ne gusto. Tere piti večer u postelji kad se gre spati. Piti vruće. Vele dobro čini.* (Lik) → **ječan**

ozimica¹ *f* – raž ◇ *Krov čini se od ozimice.* (FI) → **rāž**

ozimica² *f* – vrsta smokve (zimi zrije) ◇ *Ozimice su ponajviše okolo kuća.* (FI)

ozlūživ *m* – biljka (*Sempervivum tectorum*) iz porodice *Crassulaceae* ◇ *Koga boli uvo stuci ozlūživa i jizvadi sok i livaj u uvo večerom i jutrom za veće dana. Ozdraviće.* (Lik) {NR} → **čuvārkuća, rebārac, uzlūdobar, vazdāživ**

P

pālma *f* (*dem. pālmica*) – biljka iz porodice *Palmae* tropskih i suptropskih krajeva, često visoka stabla, s krunom lepezastog ili perastog lišća; grane se nose u crkvu na blagoslov lital. *palmall*

pāpraca *f* – ime različitim biljkama; najčešće (*Adiantum capillus-veneris*) iz porodice *Adiantaceae*; Gospin vlasak, paprica, otoka mala, divojački vlas, Gospin vlas, paprac ◇ *Ako ćeš izvaditi tarn... Ako se ne vidi drivo, ali gvožđe uzmi paprace i kože zmijine, svega jednako. I ako se ne vidi tako ga oćes istegnuti, ali valja da je sirišće mlada kozleta, ali janjeta. I da čovik ideh.* (Lik) {NR}

pāprāda *f* (: *pāprd m*) – vrsta paprati (*Asplenium trichomanes*); smeđa slezenica, ribica, kameni paprat, paprac, papratka; služi za čaranje ◇ *Uzmi one sitne, ali male papradi kada voda stane životini...* (Lik) {NR}

pāruluk *m* (*pōriluk*) – poriluk (*Allium porrum*) iz porodice *Amaryllidaceae*; purić luk, prasluk, por, češnjak poljski, luk perati, naljutka, praziluk, prazluk, purić

glavati, purjak, žbun prdeći, porjak ◊ *Komu se ne more zgrijati štomak. Uzmi soka od paroga luka tere pij. I takojer kali nekoliko krat gvožđe u vodi i pij onu vodu. Jošće uzmi smole borove ili smričeve tere razmaži po rubu, pa privijaj na tarbu.* (Lik)

pasidrènovina *f* – pasje drvo {NR} → **päsjakovina**

päsja dùšica *f* – isto što i *majčina dušica* {NR} → **bäbinä dùšica, mäterkele, päsmica**

päsja jàgoda *f* – biljka (*Atropa bella-donna*) iz porodice *Solanaceae*; velebilje, bijela dunja, bijela Madona, bun, jasenak mali, kurjača, pomamnica, volovščak, paskvica, trešnjoliki devesin, beladona, luda trava, velika bunika, crna bunika {NR}

päsja kíta *f* – biljka (*Viburnum lantana*) iz porodice *Caprifoliaceae*; udikovina, udika, hudikovina, fudikovina, repikovina, ščibekovina, judika, bekovica, bekovina, fudika, hudika, šibikovina, vodikovina, kalina, lemprika, neprika {NR}

päsja kòpriva *f* – vrsta koprive [za bol zuba] {NR} → **kòpriva**

päsja múda *n pl.* – trava (*Orchis morio*) iz porodice *Orchidaceae*; mali kaćun, obični kaćun, goro cvit, vranjak, jurjevka, margarid, vranak; trava protiv vještica {NR}

päsja nòga *f* – grmoliki trputec (*Plantago sempervirens*) iz porodice *Plantaginaceae*, rod: babika, bokavac, bukovac, janjeći jezik, krputec, kukčeva trava, poputnik, tkanica {NR}

päsjakovina *f* – pasja lijeska (*Rhamnus catharticus*) iz porodice *Rhamnaceae*; prava krkavina, dren pasji, pasji trn, pasjak čistilac, pasji drijen, trnovita krkavina, pasdrijen {NR} → **pasidrènovina**

päsji jèzik *m* – biljka (*Cynoglossum officinale*) iz porodice *Boraginaceae*; mišjak, pravi pasji jezik {NR}

päsji lük *m* – kitnjasto ptičje mlijeko (*Ornithogalum comosum*) iz porodice *Asparagaceae* {NR}

päsji stríc *m* – dvogodišnja biljka koja se zove i badalj (*Carduus acanthoides*) iz porodice *Asteraceae*; stričak, stric, veliki badelj, vraži stric; raste na zapuštenim mjestima, uz putove, općenito na suhom tlu, upotrebljava se u pučkoj medicini i prehrani {NR} → **bàdalj**

päsmica *f* – majčina dušica {NR} → **päsja dùšica, bäbinä dùšica, mäterkele**

päsница *f* – pasvica (*Solanum nigrum*) iz porodice *Solanaceae*; crna pomoćnica, pesika, paskvice, pomoćnica, maunica, mračnjak, torica ◊ *Komu je brus, ali ploča na sarcu. O toga je dobra variti komorika i pasnica i tušt. I vari u vinu, ali u vodi i pije našćesarca. I biće bolje.* {NR}

pèlegřinka *f* {NR} → **koštèla**

pèlin *m* – 1. ljekovita biljka (*Artemisia absinthium*) aromatična mirisa i gorka okusa iz porodice *Compositae*; akšenac, gorčika; 2. napitak koji se dobiva namakanjem ili kuhanjem te biljke; pelinkovac ◊ *Dobra protiva me[ć]lu i protiva nemoći od jeta[r]. Postavi u nju pelina i kadulju tere daj piti. I tako dobra je protiva bolesti u crivi. Post[avi] u nju metvice i posipa[j] je i zasipa[j] je.* (Lik)

perikōn *m* – Gospin cvijet ◊ *Protiva je svemu plemenu paklenomu i đavaoskomu perikon što je: cvit Gospin, i ruta, i trava svetoga Ivana, i koren devesela, i odolina, i betunika. Ove trave blagosovljene na Kandaloru, oli na Malu Gospu i nosit sobom, oli na živini. Dobro je od đavli i vištica i vila i čariana. Također što je kremen od šile i od rindžije i od sakapene.* (Lik) {NR}

pèršin *m* – tako ponekad piše FI → **petrùsimul**

pètolist *m* (: *pètolista f*) – biljka (*Potentilla reptans*) iz porodice *Rosaceae*; puzajući petoprst, petoparstica, petoparst, petolistica, petonožac, petoprstica, petoprstnica, žabnik; nalazi se među desetak sastojaka za bolest srca ◊ *Čudan način ozdraviti bolest od usta i desne i var od jezika, pukline i prišće. Perući ove bolesti vodom u kojoj je vareno korenje petolista od barda.* (Lik) {NR} → **pètoprsta**

pètoprsta *f* (: *pètopārsta*) – biljka (*Potentilla erecta*) iz porodice *Rosaceae*; petolist srčenjak, kitica srčana, korijenje srčano, krvomok, sedmoper, srčani korijenak, stežnik, zelje srčano, srčanjak, trava od srdobolje, trava od srca, petoprsnica ◊ *Ako je u vibram bolest i koje služe za sarce, oli svako samo, oli smišano s drugom. Za sarce bolesno: sok od naranče i limuna, buražin, željuzda, trava jelinji rog, inorog, idinica, petoparsta, petolista, ženotarga, zemlja lonkareka, cedri, zavrán, čelinja lubica, kosmača, čičak janjeći, garikul, barščan zemljeni. Od ovi se rečeni čine širopi i variva, oli se čine praovi. I metat u ječeke. A jedni vare u čorbi od pulastreta.* (Lik) {NR} → **rūta**

pètrovača (: *petróvnjača f*) – vrsta smokve (dozrije o Petrovu danu)

petrùsimul i **petrusimul** [DP] *m* (: *petrisimul*) – peršin, začinska biljka *Petroselinum crispum*, odnosno *sativum*, *hortense* ◊ *Uzmi jednu bocu biloga vina. Staviti unutra pelina, i kadulje, i smričak, i korenja od petrisimula, i korena ripnja, i korena tetivike. I piti svako jutro našćesarca, koliko bi rakije.* ||< lat. *petroselinum* < grč. *petrosélinon* > ven. *petersemolo* > *persémeloll* → **pèršin**¹¹

pìr *m* – zob (*Avena sativa*), sitna žitarica, biljka dugog dana; uzgaja se za stočnu ishranu, zelenu krmu, ljudsku ishranu {NR}¹²

pìrika *f* – biljni rod (*Agropyron*) iz porodice *Gramineae* s obično 25 vrsta, npr. pirika obična (*Agropyron repens*); pirevina, troskot → **tròškōt**

pìrnič *m* (: *pìrinič*) – pirinač, riža ◊ *Pirnič kuva se na mesnon juvi ili na proston vodi i začini se maslon ili polije uljen. Vari se i na mliku i s kumpirin, pomidorin, stavlja se u nj i seleni i zeru petrusimula, kada se čini na bruetu od ribe.* (FI, ERj) ltur. *pirinçll*

plāvutina *f* – trava koju donosi voda (rijeka); skuplja se za gnoj {NR}

pljúskavac *m* – Bogorodičina trava, *Hypericum perforatum* iz porodice *Hypericaceae* (ERj) {NR}

¹¹ Prema čakavskome obliku, očekivana je zanaglasna duljina (*petrùsimul*), ali ispitanik ju nije izgovorio te stoga nije ni zabilježena. Vjerojatno je došlo do njezina kraćenja jer je riječ višesložna.

¹² Ispitanik je izgovorio *pìr*, uz napomenu da misli na vjenčanje, svadbu te stoga uz natuknicu stoji da je naglasak rekonstruiran.

pòdbila¹ *f* – podbjel, ljekovito bilje (*Tussilago farfara*) iz porodice *Asteraceae*; konjsko kopito, konjski lopuh, lapuh, lepuh, pustica, repušina ◇ *Vari podbilu u vodi s medom. Pi po čašu. Otvora parsi i pluću i balu zatvorenu račun i pute odušljive. Ma je ovo za jaki život.* (Lik) {PNP}

pòdbila² *f* – jestiva trava {NR} → **šùrlin**

poöljjarica *f* – vrsta smokve {NR}

pöma *f* – rajčica → **pomidöra**

pomidöra *f* (: *pomidür m*) – rajčica, paradajz, pomidor, jednogodišnja biljka (*Solanum lycopersicum*) iz porodice *Solanaceae* ltal. *pomodoro* < *pomo d'oro*; ven. *pomidoro*, tr. *pomidor*|| → **pöma**

poplètuša *f* – višegodišnja zeljasta biljka iz porodice *Lamiaceae*; *Nepeta cataria* ima brojna narodna imena: mačija trava, mačija metvica, potplotuša {NR}

popóvac *m* – vilina kosa, jednogodišnja ili višegodišnja nametnička biljka (*Cuscuta epilinum*) iz porodice *Convolvulaceae*; vilini vlasi, popunac, predence {NR}

pöpraca *f* – ljekovita biljka ◇ *Daji pit vino u komu je varena popraca sjutru u juvečer. Kada može daje se za 12 dana. Ozdravlja od slizene i žuči.* (Lik) {NR}

poprädāna *f* – ljekovita biljka ◇ *Od vlasca i svake iznutrene bolesti vari popradinu veliku s korom cerovom, zguliv gornu. Dobro je zatvoriv, ladnim zalivaj.* (Lik) {NR}

präska *f* – vrsta voća, breskva (*Prunus persica*) (ERj)

primog *m* – biljka (*Acanthus mollis*) iz porodice *Acanthaceae*; meki primog, medvedovina, medviđa stopa, medvija, stopa medvjeska, vučja stopa, premog, akant ◇ *Primog, devesel, ruta, maslina, Gospina blagosovljena na Cvite, nošena za križem na Veliki petak, darvo tisovo, božur koren, tikvice bile, palma, krišti koren i cvit Gospin. Ovo su protiva vilam, strilam, všticam, čaratušam i svim moćimam nijovim i trava ali što i betunika. Ove su trave dobre nosit i daržat kod živine.* (Lik) {NR}

pröso *n* – jednogodišnja biljka (*Panicum miliaceum*) iz porodice *Gramineae*, zrnje se od davnine koristi za prehranu ljudi, ptica, peradi i stoke

pücalina *f* – listopadni samonikli razgranati grm (*Colutea arborescens*) iz porodice *Fabaceae*; dosta je prilagodljiva biljka i jako brzo raste

pürić *m* – 1. vrsta luka; 2. morska trava; 3. mjesto uz obalu gdje takva trava raste (ERj) ◇ *Za ustavit karv iz nosa. Sažeži na kupi gra slanoga carljenoga učini u pra i metni u nos. Ili soka od purića izmišaj s tamnanom i podaj popit. Pristaće odma odklen ti drago karv.* (Lik) ||dalmat. (?), tal. *porro* < lat. *porrum*|| → **päriluk**

R

räkita *f* – šiblje (*Salix purpurea*) iz porodice *Salicaceae*; raketa, crvena vrba, vrba rakita

ráman *m* – ramana i ramna, ime kojim se naziva nekoliko istovrsnih biljaka (*Asteriscus aquaticus*; *Leucanthemum vulgare*; *Matricaria perforata*; *Pallenis spinosa*;

Tanacetum parthenium) iz porodice *Asteraceae*; vodeni raman, kosmati raman, revan, cvetka svetog Ivana, ivančica, oko voluje, rman, sluge doktorove, zvizdan bili, titrica, ušac, margareta, bezmirisna kamilica, ramina, komomilja, kokotnjak, materičnjak, gamelica, gorčak, goriguzica poljska, kalumela, kamomila, kokornjak, kokošinjak, telenak, žabljak beli, vonjavke, trnoviti ušac, trnulić, majčinski vratić, ruman, bratić, amarak, materinica, matrik, matriko, meta gorka, metva gorka, vratić
 ◇ *Natargaj i privij ramna dino te boli. I bude bolje tako.* (Lik) {NR}

ramārōla *f* – biljka koja se stavlja u rakiju ◇ *I komu su se žile zgarčile. Postavi u nju [rakiju] ramarore, tere pij i tolikojer postavi u nju list kamamile i maži di su se zgarčle žile.* (Lik) {NR}

rāni kumpíri *m pl.* – vrsta krumpira → **kùmpír**

rānjeník *m* – kantarion, višegodišnja zeljasta biljka (*Hypericum perforatum*) iz porodice *Hypericaceae*; Bogorodičina trava, Gospino zelje, Gospina trava, sentjanzovka, sentjanzevka → **Góspinā tráva, zèčjē üvo**

rásad *m* – mlade biljke (obično povrće) koje služe za presađivanje

rāst *m* – hrast, visoko listopadno stablo iz roda *Quercus*, porodica *Fagaceae*, plod mu je žir; dub, cer

rāšč *m* – vrsta kupusa ◇ *Od suvoplećice: razvaruj kupus rašč, zalivaj. Od mukavice štroke vari gladišinu, zalivaj ma korene.* (Lik) → **rāščika**

rāščika *f* – raštika; dvogodišnja zeljasta biljka (*Brassica acephala*) iz porodice krstašica (*Cruciferae*) ◇ *Raščika je zeleni kupus velika lista. Vari se na mesu, obično slanini, ili onako naprosto sa iskrižanin kumpirin, pa se začini uljen. Na mrsnu je dobar i zato se zove "zelene lazanje". Di nije slanine i mrsa, raskrabi se sala i loja na tavi, sve dok pristane čvrka, i s tin se začinja. Raskrabi se na tavi slanine, a niki praseće vrandže, pa otin začinjaju. Niki opet učinu povrig od ulja i kapule pa meću u raščiku, da bude slasnija.* (FI) → **rāšč**

rāšēka *f* (: *rašēljka, rašējka* [DP]) – grm ili stablo, divlja višnja (*Prunus mahaleb*) na koju se kalemi mladica ◇ *Od ognjice: vari donu koru od rašējke u bilom vinu. Zalivaj ujutru. Ozdraviće.* (Lik) {NR}

rāvan *m* – vrsta (štetne) trave (*Anthemis arvensis*) iz porodice *Asteraceae*; poljski jarmen, remjina, prstenak, bijela rada ◇ *Od kriposti kamola. A to je ravan mali, mnogo plemenit i mnogo kripostan. Najparvo komu voda stane varitih ravan u vinu, ter nek pije ono vino. Barzo pusti vodu. Takojer razbija kamen u miru. To je dobro vele.* (Lik) {PNP}¹³ → **rāvanj**

rāvanj *m* – hajdučka trava (*Achillea millefolium*) iz porodice *Asteraceae*, svrstala se u red najvrjednijih ljekovitih biljaka; u narodu poznata i kao sporiš, armanj, hrb, jezičec puranski, jutrocel, kačak, koromačić, kostrešica, koštenica, kunica, malankovica, mekušica, mrmanj, mrmonj, rebrac, reza, stolika, stoliska, stolist, stolista, stolistac, tučija trava, zavrelec, zevrelčec, božje drvce, jezičec, kunji rep, rman, rmanj {NR} → **rāvan**

¹³ Ispitanik je izgovorio *rāvan* misleći 'ravno tlo'.

rāž *f* – jednogodišnja žitarica (*Secale cereale*) iz porodice *Gramineae*, uzgaja se najviše na područjima s umjerenom klimom radi zrna za krušno brašno ◇ *Od svaki vratni bolesti. Uvati cvita od raži i daj po dva drama za 2 jutra velikim, a malim po jedan dram. Neće mu već nikada doć vratna bolest ni gronača.* (Lik) → **ozimica**

rděčina *f* – biljka *Rubia tinctorum* iz porodice *Rubiaceae* (ERj) {NR}

řdobād *m* (: *řdobrad*) – vrsta zeljaste biljke (*Chrysopogon gryllus*) iz porodice *Poaceae*; raste samoniklo kao korov; kršin, hrđobrada, hrdobrad, hrdobrada, divlja salata, erdobrad, ločićina, ločika divja; hrana životinjama {NR}

rebárac *m* – trava (*Sempervivum tectorum*) iz porodice *Crassulaceae* ◇ *Vimena kada otvardnu maži uljem lavorikovim. Od balavca vari u vodi travu rebarce i zalivaj. Od carkavice daji u soli lišće, oli sime božurovo. Od žučī daji u soli dva tri puta uvisa da bude sva žuč usala. Ozdraviće.* (Lik) {NR} → **čvārkuća, ozlūživ, uzlūdobar, vazdāživ**

rěn *m* – hren, trava ljuta; povrtna i divlja biljka, korijen se koristi kao začīn (*Armoracia lappathifolia*; *A. rusticana*) iz porodice *Brassicaceae*; andrkva ledinja (divja), hrelj, hrin, hrinj, kren, rotkva morska, torman, hren čepasti ◇ *Tko bljuje što izide... Uzmi pelina, i rute, i metvice, i rejna, tere vari sve zajedno u ulju.* (Lik) {NR}

rřga *f* – rukola (*Eruca vesicaria*) iz porodice *Brassicaceae*; rokula, rikula, grda, rigula, rukulja, riga repnasta ltal. *rucola* < *ruca* < lat. *erucall* {NR}

rřn *m* – ljekovita biljka ◇ *Stuci rina i ozlūživā i bile kapule i jizvadi soka pojednako i dobro izmišaj i pomalo meći u uši. Ozdravi uzdano.* (Lik)

rřpa *f* – repa (*Brassica rapa*) iz porodice *Brassicaceae*; poljska vrzina, rjepa, vrzina repa, bijela repa; koristi se i za ishranu svinja ◇ *Mast za kraste i pukline od usta. Očisti ripu i odriži, svari i jizdubi na polak i napuni je ulja roza[to]ga i ovoga općenoga i malo voska biloga. I zatvori opet ripom i metni na žeravicu doklen bude pečeno. I zgnječi, učini kao melim i maži. Ova mast čīni mirakule od usta* (Lik)

rřpnjāk *m* (: *rřpnja f, rřpanj m*) – biljka koja raste u planini po stijenama (*Arctium lappa*) iz porodice *Asteraceae*; veliki čičak, repun, repusina, ripujak, valjuga velika, čičak konjski, divična, divična divja, hripanj, lepušina, lopuh, lopuh gorki, lopuh grki, lopuh veliki, oboda velika, palušina, repuh, repušika, ripalj, ripanj veliki, ripuh veliki, skripac, skripačac, torica velika, turica velja, valjuga vela, velišak, zelenkasti lopuh, repušina; biljka se pripremala kao varivo ◇ *[Za rane i kraste] ...za svrab i glavobolju tražu se ove trave: slez i gavez, ripanj i koštan.* (Lik) {NR}

rōdakva *f* – rotkva, dvogodišnja zeljasta biljka (*Raphanus sativus var. esculentus subvar. niger*) iz porodice *Cruciferae* (ERj) ◇ *Od svake bolesti od tarbuva: vari rodakvu u sirčetu i privijaj na tarbu. I neka stoji 24 ure na njemu...* ||< lat. *radix* – "korijen"||

rođičica *f dem.* – duga, iris (ERj) {NR}

rōg jělenjī *adj.* – biljka i cvijet, vranja noga; *Plantago coronopus* iz porodice *Plantaginaceae* ◇ *Rog jelinji: učini u pra i mišaj sirčetom jakim i maži po glavi i privijaj...* (Lik) {NR}

rògāč *m* – zimzeleno mediteransko stablo (*Ceratonia siliqua*) iz porodice *Papilionaceae*, s plodom u obliku duguljaste, mesnate i slatke mahune čokoladne boje; rožičak, kaluber, rogoc, rožič

rògāč divljī *m* – smrdljika, drvenasta biljka (*Pistacia terebinthus*) iz porodice *Anacardiaceae* (rujevke ili vonjače); bočne su grane podjednako snažno razvijene kao i stablo; ona je neugodnog mirisa

rómāc *m* – vrsta grahorice (*Lathyrus cicera*) iz porodice *Fabaceae*; crvena kukavičica, crvena graholika, cacor, grašnjak, hromac, kikerka, ozimac {NR}

rosòkāt *m* – ljekovita trava ◇ *Za činiti ženi doći stvari naravske na misto keh imaju zapriku da nije dice. Trava i[s] spile poput rosokati, i jazičac voluji, i korena od mačinca, i korena od sliza, i rute, cviča Gospina, simena od lana, osam unac ulja, dvi kašike masla, uncu voska, drugu smole jelove što Ričani prodaju u kora, dvi kašike meda i trave matkatere.* (Lik) {NR}

ròsopāst *m* (: *ròsopād*, *ròsopās*) – rusa, ljekovita biljka (*Chelidonium majus*) iz porodice *Papaveraceae*, poznata po svom narančastom soku koji boji i nagriza kožu; koristi se za liječenje jetre, žuči, očiju, bradavica; zarastovača, celidonija, cingola, celadonija, cimbola, cindola, cindolica, grenica, korin zlatni, lastovičina trava, mlijeko zmijino, mrtvice, zlatić, zlatni koren, žuta iskrica, draznica, mličica žuta, trava od žutice ◇ *Od žutinice i žuči koji su pod kožom žuti. Uzmi rosopasti i luka biloga i komoljike pitome i vari zajedno u vinu i daji pit našćesarca. Ovo čudnim načinom izgoni žutinicu pijuć i večer.* (Lik) {NR}

rùjevina *f* – rujevo drvo (*Rhus coriaria*) iz porodice *Anacardiaceae*; mirisavi ruj, rujevina bijela, sumak, ruj, rujevina grozdasta, kiseli ruj, jelenji rog, grozdasti ruj; svojedobno se ta biljka upotrebljavala za bojanje tkanina u žuto ◇ *...sime od rujevine učini u pra i daj u vodi...* (Lik) {NR}

rūjnica *f* – vrsta jestive gljive (*Lactarius deliciosus*) {NR}

rumànija *f* – sorta loze; izvorni naziv: cibib bijeli → **cibik**

rūnavica *f* (: *rūnjavica*) – biljka (*Hieracium pilosella*) iz porodice *Cichoriaceae*; mala runjika, ovčja bradica, ovčja travica, brada ovčija, jandrašika, kosmura, ovčica mišja, proljetnica, runjavičina, slavak, mišje uho ◇ *Mala runavica po ledinam reste. Pasući je ovce krepaju jere ji suši i stiskuje veoma. Dajući je psim kada bisne, i svačemu pomaga* (Lik) {NR}

rūs *m* [: *rūsī òrij*] – orah (*Ailanthus glandulosa*) → **divljī òrij**

rūsmalīn *m* (: *rūzmalīn*, *rūsmanīn*) → **rūžmarīn**

rūsula *f* – ruža (*Rosa*) → **rūža**

rūta *f* (: *rūtva*) – 1. ljekovita biljka, višegodišnja vrtna biljka (*Ruta graveolens*) iz porodice *Rutaceae*, listovi izazivaju crvenilo na koži, služi u medicini; sedef, petoprnsnica, rutvica; 2. stara krpa (MV) ◇ *Kada oteku zazubice. Tuci rutvu s medom i solju. Metni di boli. Barzo ce ozdravit.* (Lik) ||srvnjem. *rūtell* → **pètoprsta**

rūtica *f dem.* – mala rutvica, sedef, petoprnsnica → **rūta**

rūtīn *adj.* (: *rūtičan*) – rutvičin (list) (ERj) → **rūta**

růža *f* (: *růža*) – biljni rod (*Rosa*) iz porodice *Rosaceae* s oko 100 vrsta, ukrasna vrtna, kultivirana ili šumska trnovita biljka s mirisnim cvjetovima raznih boja ||< lat. *rosall*

růžmarīn *m* (: *růžmarīn*) – ruzmalin, zimzeleni poludrvenasti sredozemni grm (*Rosmarinus officinalis*) iz porodice usnača (*Labiatae*), koristi se kao začim liven., tal. *rosmarino*, tr. *rosmarino* < lat. *ros marinum*|| → **růsmalīn**

S

sábor *m* – biljka (*Aloe vera*) iz porodice *Xanthorrhoeaceae* ◇ *Sabor noseć na sebi sigur je od sviju čari koji smetaju činit dilo ženidbeno. Pijući ga s vinom užiga karu na to dilo.* (Lik) {NR}

sàlāta *f* (: *salāta*) – naziv za više biljnih podvrsta (*Lactuca*) iz porodice *Compositae*, začinjene se jedu svježe llnjem. *Salat* < tal. *insalata* – "posoljeno" < lat. *sal* – "sol"||

sarčēnik *m* – biljka (*Gentiana lutea*) iz porodice *Gentianaceae*; žuti srčanik, žuta sirištara, srčanik, košutje uho, cvič, lincura, goreč, rafet, srčanik, srčenika, sviščak, zelje od srca, gorčica, srčenjak, žuta vladisavka ◇ *Od svake bolesti govedmam: lista uvisa i sarčēnika i lepena vodenoga daji u soli, oli vari u vodi i zalivaj.* (Lik)

sēlen i **sēlēn** *m* – rod zeljastih biljaka (*Apium*) iz porodice *A. graveolens*, povrtna i začinska biljka; celer (ERj) liven., dal. ven. *seleno*, tr. *selino* < grč. *sēlinon*||

sijanīce *f pl.* – stabljika od kelja ili druge zeleni, koja se spremi za zimu u podrum, pa se u proljeće zasadi kad potjera mladica (ERj) {NR}

sīkalina *f* – trava (*Scolymus hispanicus*) iz porodice *Cichoriaceae*; španjolska dragušica, badelj žuti, bermeč, brmbeč, kulovac, popova gaća, skulab, usekavac, dragušica {NR}

sīrak *m* – dura, sijevak, žitarica tropskih krajeva (*Sorghum bicolor*, *S. dura*; *S. vulgare*) iz porodice *Poaceae*, vrsta prosa; služi i za pokrivanje kuće (podastre se) llnjem. dij. *Sirk* < lat. *Syricus* "sirijski"||

sīrak *črljenī m* {NR} → **mētlāš**

sīta *f* – močvarna trajnica (*Juncus*) → **sītina**

sītina *f* – rogoz, sitak (*Juncus inflexus*; *J. maritimus*) iz porodice *Juncaceae*; sita, metličasti sit, zukva, pavir, oštrica, brula, kosan, žuka ◇ *Komu bi jazik oteka. Uzmi bobovine i smišaj s uljem od kamomile. A to je sitini ravan i privijaj na otok. I takojer vazmi rute i satari s listejem lovorikovim i privijaj mlako.* (Lik) {PNP} → **sīta**

skrižālīna *f* – miholjica (*Cyclamen hederifolium*) iz porodice *Primulaceae*; vučja jabuka, paporčina, napuljska ciklama, napuljska skrižalina, skrižalina, klobučac, bršljanolisni klobučac ◇ *Koje li paričče sane. Stuci skrižaline solju i daji mu zobat na treći dan.* (Lik) {NR}

skròbut *m* – raste obično po gomilima; prava je poslastica za koze, magarce i drugu "pasuću" domaću živinu; pravi je desert za koze, magarce i drugu pasuću domaću živinu {NR} → **škràbuc**, **škrabùtina**

slāma *f* – osušene stabljike žitarica i biljaka mahunarki koje ostaju poslije vršidbe i izdvajanja sjemena; hrana životinjama, a i baca se pod njih

slāni grāj *m* – slanutak, kultivirana biljka (*Cicer arietinum*) iz porodice *Papilionaceae*; raste u primorskim krajevima, plod je u obliku nabubrena pucavca, sadrži jednu do dvije žute sjemenke, priređuje se kao jelo; čič, čičika, čičvara, čičvarda ◇ *Slani graj kuva se sam ili pomišan sa šenicon i iskrižanin na sitno kumpirin. Ne triba ga vele soliti, jer po sebi slan, ali valja dobro začiniti uljen, jer je po sebi puno ošljiv ili kako drugi reku p̃rtak, osoran, žestok.* (FI) llat. *cicer* > tal. *cecell*

slāvak *m* – biljka lišajevica (*Hieracium pilosella*), trajna, mala zeljasta, vrlo dlakava biljka visoka do 25 cm (ERj); iz porodice *Cichoriaceae*; mala runjika, ovčja bradica, ovčja travica, runjavica, proljetnica

slinovrāt *m* – ljekovita trava, ali i štetna trava koja se uništava ◇ *Kada noga natekne utopi se u vruću lušiju. Zatim se utope krpe u crno vino, 3 lista bazovine zagriju se sa maslom na tavi i priviju se. Zatim se stuče malo trave slinovrata i umjesi se u maleni kolačić. To se sve stavi na nogu i tako noga ozdravi.* (LjS, Strožanac) {NR}

slīva *f* – 1. vrsta voćke, šljiva (*Prunus domestica*), 2. fig. masnica → šljīva

sliz *m* (: *zliž*) – sljez, ljekovita biljka, rod zeljastih biljaka (*Malva sylvestris*) iz porodice *Malvaceae*; šumski sljez, slez, sliz planinski, sljez veliki, sljež, slez mali, sliez osovni, crni sljez, guščja trava ◇ *Vazmi sliza, samo lista od njega. Tere izriži na sitno i stavi variti u jednu pinjaticu dokle se ukuva varlo...* (Lik)

smàrděcā kòpriva *f* – smrdljiva kopriva (*Galeopsis ladanum*) iz porodice *Lamiaceae*; širokolisni šupljozub, širokolisna kacigarka, kopriva smrdljiva, žigavica smrdeća, botkasta srba ◇ *Komu se usta iskrive. Uzmi smardeći kopriva i jimele dubove i vari i ocidi vodu. A to privijaj vruće na stranu zdravu, a bonu peri vrućim parvinam od rakije. Ozdravi i dođu usta kako i prija su bila.* (Lik) {NR}

smàrdel *m* (: *smàrdelj*) – smrdelj, (*Pistacia terebinthus*) iz porodice *Anacardiaceae*; smrdljika, jud, smedrlj, smardljika, terpentik, rogač divji, smardej, smarljika, smrdećak, smrka, smrlj, smrljika, terebint, lusika, smrdeljika, tršlja, pistacija ◇ *Od poganca. Zali ga pišakom od prašca. Ozdravi. Dobro je zalivat praom od jabučice trave. Ovo je dobro svačemu od poganca. Od iste razmuti čivita modroga, zali ga, priboliće. Zali ga vučjim salom, priboliće. Kada je unutra tuci smardelji i modroga kamena, zali ga do dvi ure. Izaće na dvor.* (Lik) {NR}

smòkovina *f* – lišće i plod smokve kao hrana životinjama {NR}

smòkva *f* – voćka (*Ficus carica*) iz porodice *Moraceae* ◇ *Komu se garlo stisne ili zamukne peci u smokva po dva zrna biberu cila i daji po dvi smokve s biberom uvečer i ujutru. Tako za veće dana. Ozdraviće.* (Lik) *Dobro je i žilje od olinu varit i zalivat. Od iste devet parovaka pupla od smokve divlje. Stuci darvom svar darva, pak uli vode i jizažmi. Zali, pustiće.* (Lik) *Tko otiče. Uzmi smokav suvi, i čašu meda, i dvi vode, i strukov luka puroga. Tere odriži ono što je bilo i vari dokle uvre treća. I sa ono opini lipo i jidi večer i ujutru našćesarca do osam dana.* (Lik)

smřča *f* – zimzeleni mediteranski grm (*Pistacia lentiscus*) iz porodice *Anacardiaceae*; tršlja, mastika, lentiska

smrdèčuša *f* – ljekovita trava

smrděj *m* (: *smrděj*) – razgranati listopadni grm, divlji rogač, jud (*Pistacia terebinthus*) iz porodice *Anacardiaceae* {NR}

smrdejina *f* – vrsta biljke koja raste kao korov, smrdljiva loboda (*Chenopodium vulvaria*) iz porodice *Chenopodium* {NR}

smrèčje *n* – smrekovina; smrekova šuma (ERj) {NR}

smrička *f* (*smrika* *f*) – 1. zimzeleni grm (*Juniperus oxycearus*, *J. communis*) iz porodice *Cupressaceae*; 2. drvo, smreka; 3. trava (ERj); borovica, kleka, smrekva, smrekovica, kadik, fenja, brinje, brinj, resnica, smriška, brin, smrek, smrkovina, smrkva, šmrč, šmreka, venja ◊ *Kad se ženam razade karv po životu porad njihovi nemoći od matre. Nađi smričak zrili i skuvaj u lopiži u bilomu vinu. I kad se pokuvaju stavi š njima kadulje zelene nek se ukuva. Pak privijaj po stumiču i strag po kostiju. Jedno prema drugomu večer kad se počiva. I to veće puti dokle prođe. A to ženam kojim karv gre na ust, ali kako i nako. Vele je dobro.* (Lik)

sočivica (: šoška *f*) – biljka koja ima plod srodan leći (*Lemna minor*; *Lens culinaris*) iz porodice *Lemnaceae*; vodena leća, jestiva leća, leća sočivica, leća, lećica, leća usjevna ◊ *Sočivica ili šoška sije se po najgoren kreševu, po kakvin odrtlinan i škrapan. Dobra je za varivo. Valja je prije dobro očistit, jer je gagrice izgrizu. Kuva se obišno sama, niki pomišaju iskrizani kumpira ili kapule, a začinja se jedino uljen ili brueton od ribe.* (FI) [Za zatvor] *Kamen koji se nađe u volu carnu u žuči daji kolik zarno sočivice, najviše s vinom. I smolu trišnjovu s vinom.* (Lik) {NR}

sòmina *f* – vrsta makije, ljekovita trava (*Juniperus sabina*) iz porodice *Cupressaceae*; smrdljiva borovica, glušak, glušak smrič, klekovina ženska, savica, smrič gluhi, varunac, glušac, gluha smreka, smrdljiva brinja, smrdeljika ◊ *Pobignuće uši... Vari kaloper, oli čemeriku. Peri pobignuće, oli žeži sominu i kadi živinu, pobignuće.* (Lik) {NR}

spàroga (: *spàrog* *m*) – šparoga, rod zeljastih biljaka ili polugrmova (*Asparagus*) iz porodice *Liliaceae*, samonikla ili uzgojena biljka ◊ [za zatvor] *Korenja od sparoga daji u vinu bilomu, oli u vo(di) (d)aji pit jutrom i večerom.* (Lik) llven. *sparesa*, tal. *(a)sparago* < grč. *aspàragos*ll {NR}

spinjāk *m* – špinat, jednogodišnja biljka (*Spinacia oleracea*) iz porodice *Chenopodiaceae*, veliki zeleni listovi upotrebljavaju se za hranu; spanać, špinat; razlikuju se ljetne i zimske sorte (zimski se naziva i obični) llven., tr. *spinaze*; njem. *Spinat* < tal. *spinacio* < ar. *isfnāğ*ll {PNP} → **špināt**

spòriš *m* – trava (*Verbena officinalis*) iz porodice *Verbenaceae*; ljekoviti sporiš, sporišak, sporišica, trava od dlaka, bosotica, brstica, speriš, šporiš, vrbina, vrbona, slezenica, osovni šporiš, divlja verbena, ljutovnica, divlja vrbena, željezarka, verbena ◊ *Koji padaju. Ošta ti drago vari sporiš veliki u vodi...* (Lik) *Trava varbena zove se sporiš veliki. Mećuć ove trave kao vinac oko glave da stoji za 24 ure, ozdravi.* (Lik) {NR} → **vàrbenā tráva**

sprèž *m* – kukurijek (*Helleborus niger*), rod otrovnih biljaka iz porodice *Ranunculaceae*; kukurijek je jedinstven po tome što cvjeta zimi i otporan je na

hladnoću; cvijet mu je velik, ovisno o vrsti bijele, ružičaste, žute, tamnocrvene, pa i zelene boje; crni kukurijek, alon, čemerčica, sprž, talog, talov, talova trava, talun, božičnjak, crnoglavac, popova gaća, purič, zdravac ◇ *Reste u planinan i stinican... Likarija na izmet. Bilance od jaja izlij na dvoro (?) Stavi žumance. Metni sinje masti u nj i paparace male zlat(v)ne i spreža izmišat u jedno i privit na izmet i na čir svaki.* (Lik) {NR} → **kūkurik**

spūga *f* – vodena spuga (*Conferva*) ◇ *Od svake bolesti živinske kada počmu past s ostalim živinam i odit i past. Vari smričke i rutvu [...] u vinu ili u sirčetu i stapaj spugu oli što [...] živine od svake bolesti. Liči i po[maga].* (Lik) {NR}

srbigūzica *f* – vrsta grmolike biljke (*Rosa canina*) iz porodice *Rosaceae*; šipak, šipurika, šipurina, pasja ruža → **divljā rūža, šepūrika**

sriš *m* – neka trava; isto što i srijes, strijes, birsa, birza, bersa ◇ *Od zatvora čigarica i bolesti. Uzmi sriša izbistri ga i jizmišaj. I daji nama jedan po pet drama.* (Lik) {NR}

sritva *f* – crvena trava, beskorisna biljka, troskot (ERj) llat. *sertum* < *sererell* → **trōskōt**

stipānjača *f* – vrsta smokve (dozrije o sv. Stipanu) {NR}

stričak *m* – biljka (*Cirsium arvense; Carduus acanthoides*) iz porodice *Asteraceae*; poljski osjak, badilj, bodeča neža, ošljak, pila, politavac, sijak, srpac, stričak, stričnjak, štrbac, štrbljanik, žulj, octak, ostak, palamida, stric, stric vraži, badalj, ošljebad, bodeća trava

sūletka *f* – korov {NR}

svilina *f* – biljka koja raste uz vode i potoke (*Posidonia caulinii*) {NR}

svirak *m* – trava sijerak (*Sorghum bicolor*) iz porodice *Poaceae*; sirak kitaš, sierak metlaš, sirak bili, sier, sierak, sirak, šritva, sritva ◇ *Od žutinice. Vari travu svitnak i davaj. Od iste vari božura korene u bilomu vinu i zalivaj.* (Lik)

svitnjāk *m* – biljka (*Ophioglossum vulgatum*) iz porodice *Ophioglossaceae*; ljetni jednolist, obični jednolist, jednolista, jezik zmijinski, srebrenjača, zminska travčica {PNP} → **cvitnjāk**

Š

šakārnjika *f* – ljekovita biljka ◇ *Ili koren ili lišće od šakarnjike stuci u pra.... Dobro je od svake vibre.* (Lik) {NR} → **jeruzòlin**

ščāvljika *f* – biljka: ščav, ščavljak, ščavica, ščavljika ◇ *List od ščavljike, repuha, kupusa... pokiti [se] po čelu pa poveže, odmah bude bolje glavi.* (ARj) {NR}

ščāvje *n pl.* – biljka štavelj (*Rumex crispus*) iz porodice *Polygonaceae*; šavle, štavje, šavje ◇ *Od kriposti ščavja, a to se zove ki si je lik. Najparvo dobar je od gnaterre. Pospi dino boli. Ako li bi njim posipajo poginuja bi. I komu oči potiču. Dobar je od utrobe varen u vinu piti i sirov gristi. Čini čovika izvarči gliste. I od pridora dobar je.* (Lik) {NR}

ščír *m* – 1. rod pretežito jednogodišnjih biljaka (*Mercurialis annua*) iz porodice *Euphorbiaceae*, čest korov na oranicama i u vrtovima; šćirenica, štir; 2. uzgajana povrtna biljka (*Amaranthus lividus*), listovi se jedu kao špinat; jednogodišnji prosinac, jednogodišnja resulja, šćirenica bijela, dinjca, prosunac, resica, prošač, mrkonela, prosac, prosinac, resa, sterenica

ščirenica *f* – štir {NR} → šćír

šemedèkân *m* (: *šedemekân* [DP]) – vrsta biljke čije je sjeme hrana za ptice, pasje sjeme (*Cannabis sativa*) iz porodice *Cannabaceae* {NR}

šenica *f* – pšenica, jednogodišnja biljka (*Triticum vulgare*) iz porodice *Gramineae*, jedna od najstarijih i najvažnijih žitarica i glavna krušarica ◇ *Deh vranica – na tebi je šenica, / Kakva je stopanjica – bit će gora neg sirčanica.* (FI)

šepùrika *f* – šipurika ili šipak → **divljā rùža, srbigùzica**

šëvār *m* – rogoz, rod trajnih zeleni (*Typha*) s cvjetovima u obliku klipova iz porodice *Typhaceae*, raširen posvuda u plitkim vodama jezera i močvara; botur, šaš; služi za pokrivanje kuća

šëvāruša *f* – rogoz → šëvār

šila *f* – trava (*Hypericum perforatum*) iz porodice *Hypericaceae* ◇ *Čarkva pravo da od perikona biže đavli. To je cvit Gospin. Tako čini i jod šile i jod rindije i jod sakapene.* (Lik) {NR} → **cvit Góspīn**

šipak *m* – voćka (*Punica granatum*; *Rosa canina*) iz porodice *Punicaceae* ili *Rosaceae*; raste u primorskim krajevima, plod veličine jabuke sadrži kiselkasta crvena zrna; polulistopadna biljka, tj. za blažih zima će zadržati dio svojih listova, dok će za oštrijih zima izgubiti sve listove; zrnati šipak, mogran, jabuka zrnata, magranj, mogranj, mologranj, mugranja, pomagrane, nar, granat, granat jabuka, pasja ruža, ruža divja, šipurika, pasja drača, rosa od plota, srbiguzica, šipčanica, šipek, šipkovina ◇ *Od griže. Nabrati cvita od šipka kad cvate pa ga usušiti ter ga stuć kakono muku t[e]r ga stavit u manistru juve od mesa. Ter dati piti nemoćniku. Dobro pomaga.* (Lik)

šipānt *m* – miloduh {NR} → **isop**

šipica *m* – ljekovita trava, rod *Sagittaria* iz porodice *Alismataceae* {NR}

šipkovina *f* – koristi se za dobivanje žute boje {NR} → **šipak**

šišak dūbōv *m* – hrastov plod ◇ *Kada u desne i zazubice naside karv. Stuci šišaka dubovi sitno i u to stapaj parst pak tari zazubice neka karvave. Barzo ozdrave.* (Lik) {NR}

škōlobrk *m* – neka biljka koja raste po stijenama {NR}

škràbuc *m* – škrabut (*Clematis vitalba*) iz porodice *Ranunculaceae*; obična pavitina, loza divja, gožvica, gužvica, lom, pavit, skrbut, skrobud, šepuka, šepukovina, šeputika, škrabutina, škrebud, trta, trtina, trtol, trtor, trtur ◇ *Od grizice konmam [konjima]... Sok i koren od vranemila, sok i list od škrabuca, kamen modri u ranu, mura od ježa, koja je stala u soku od čemerike uri dvadeset.* (Lik) → **skròbut**

škrabùtina *f* – grm (*Clematis flammula*) iz porodice *Ranunculaceae*; pavitina, škrabutina, skrobotina, skrabutina, skrobot → **skròbut**, **škràbuc**

škùrić *m* – šestoredac ◇ *Šestoredac: u njemu klas od 6 redi. Rani šestoredac, koji se sije prije Sv. Luke desetak dana, zove se škurić.* (FI) {NR} → **öp**

šljīva *f* – voćka (*Prunus domestica*) iz porodice *Rosaceae* → **slīva**

špināt *m* – špinat; *zimski* ili *òbićni špināt* ima oblik rozete, a prema sorti lišće mu je veće ili manje, zaobljena ili šiljasta vrha; *lītni špināt* ima debelo, mesnato, trokutasto lišće, koje je sočnije od lišća običnog špinata, ali je sivozelene boje → **spīnjāk**

šürlin *m* [GP] – jestiva trava (*Capsella bursa-pastoris*) iz porodice *Brassicaceae*; prava rusomača, pastirska torbica, guromuč, česlika, bobulica, češljika, čobanska torbica, gusomak, gusumača, kesica, kokošica, kosomača, kozomača, krvavka, lobel, mošnjak, mošnjica božja, peneznica, rusomača, siročica, skrižan, sočivke, statnik, surlin, suze mačkine, gusomača; oko kuća rastu neke divlje biljke, koje beru ("čupaju, paraju") dok su mlade, i jedu {NR} → **gùsmača**, **kokòšijā jètrica**, **koròmāč**, **vüćijā stòpica**

šūšanj *m* – otpalo lišće sa stabla i grmlja (ARj) ◇ *Suvo lišće za zimu.* (FI)

T

tàbak *m* – duhan (*Nicotiana tabacum*) iz porodice *Solanaceae* llamer. šp. *tabaco* < ar. *ṭabbāq*ll → **duvan**

tàmarīs *m* – vrsta ukrasnoga drveta koje se uzgaja neposredno uz more, metlika (*Tamarix gallica*) iz porodice *Tamaricaceae*

tangàrica *f* – vrsta metvice ◇ *Od bolesti svake u ćumku koja more doć. Uzmi soka od metve pitome, ili od vode njezine drama 36, a toliko soka od rute. Pomišaj i uzvari. Podaj mlako popit. Pristaće bolest. Od iste daji mu pit vodu u kojoj je varena metvica carljena tangarica. Ozdravlja.* (Lik) {NR}

tärmina *f* – tarmina (od pšenice), služi za pokrivanje kuće {NR}

tätula *f* – kužnjak, (*Datura stramonium*) iz porodice *Solanaceae*; pomoćnica smardljava, jabuka bodećja, bivolčići, bodeća jabuka, bršor, maslak, orešić divji, shirnjak, smrdac, steničnjak, strkac, turica velja, tatura, datura; koristi se u medicini {NR}

tāvka *f* – zeljasta biljka koja raste kao korov, zvečka (*Muscari neglectum*) iz porodice *Asparagaceae*; baluška mala, duočić, lužanjica, mornarići, preslica, sirota, kapula pasja, kukavica, lužanj

tetivika *f* – biljka penjačica (*Smilax aspera*) iz porodice *Smilacaceae*; crvena tetivika, tetivica, šljoka, oštra tetivika, bodljikavi slak ◇ *Likarija od zaduhe: uzmi bocu biloga vina. Staviti unutra pelina, i kadulje, i smričak, i korenja petrisimula... i korena tetivika, i piti svako jutro...* (Lik)

tikva *f* – jednogodišnja vrtna biljka (*Cucurbita pepo*) iz istoimene porodice s više vrsta (obična tikva – *Lagenaria vulgaris*); bundeva ◇ *Da neće muna* [munja] *na kone* [konje]. *Učini i jizvadi sok od tikava, maži kone ujutru i u večer kada je vruće.* (Lik)

tikvina *f* – biljka (*Ecballium elaterium*) iz porodice *Cucurbitaceae*; primorska štrcalica, tikvić, starkalj, krastavac divji, mlunić, pipunić, dinja divja, dragomasnica, kukumarić divji, nedarac, neticalo, sekavica, strcalj, štir kavac, šćukavica ◇ *Di je godir granan lovorikova onde je slobodno od groma i jod mune. To isto čini koren od tikvine divlje i di je naresla blizu kuće siguma je kuća od groma...* (Lik)

tisovina *f* – 1. drvo tise kao građa i gorivo; 2. tisa, crnogorični grm ili stablo gorskih šuma (*Taxus baccata*) iz porodice *Taxaceae* {NR}

totivika *f* [DP] {NR} → **tetivika**

tòvarjā péta *f* – biljka koja raste uz vode i potoke

tráva *f* – trava, ovisno o vrsti, mnoge su za bolesti, neke za obranu, npr. Ivanova (sv. Ivana) *proti zlim silama*, mnoge za hranu živinama, neke za hranu ljudima

travùrina *f* – *augm.* od trava; kupi se za gnoj

trepètljika *f* – jasika, stablo (*Populus tremula*) iz porodice *Salicaceae*; žuborika, trepelj, trepetljika, trepetuša, trpola, treptelika, treptika, jesika ◇ [Za živinu] ... *daji u soli čička polskoga i lišća trepletike. Ne boj se bolesti ni jedne, ni smarti.* (Lik) {NR}

trīna *f* – lišće što se stavlja pod životinje, a koristi se i kao gnoj {NR}

trīšnja *f* – trešnja, šumsko drvo ili voćka (*Prunus avium*) iz porodice *Rosaceae*, slatkog okruglog, koštunjčavog ploda || lat. *cerasi* ||

trōškōt *m* – vrsta biljke koja raste posvuda unaokolo (*Polygonum aviculare*) iz porodice *Polygonaceae*; štetna je i uništava se ◇ *Vari ga i ladi na vedroj noći i zalivaj živine...* (Lik) → **oštrulja, pīrika, sritva**

trštika *f* – visoka višegodišnja biljka (*Phragmites communis*) iz porodice *Gramineae*, raste uz vodu, ima šupalj šib

tūcanj *m* – vrsta sočne, jestive biljke, za koju se nije marilo u Poljicima {NR}

tūcanj *m* – tušt {NR} → **tūšč**

tügārka *f* – sorta trešnje; cvatnja od 1. do 12. travnja, dozrijevanje od 6. do 13. lipnja; plod srednje krupan do krupan; boja kože crvena, a mesa i soka svijetlocrvena

tūnja *f* – dunja, vrsta voćke (*Cydonia vulgaris*); gunja {NR} → **vūnja**

tūšč *m* (: *tūšt*) – jestiva biljka (*Portulaca oleracea*) iz porodice *Portulacaceae*; portulak, talčanj, tušt, tusak, tučanj, tust, tušac, tušak, tušanj ◇ *Komu je izmet. Ne more se bolje naći likarije veće uzmi vušca i tušca i praščeva sala i soli koliko ti se vidi. I stuci kamenom na kamenu. Tere stavi u list kupusa i zapreči u tiju žeravu. Neka dobro povre. I privij na izmet kako moreš tarpiti. I ne odvijaj do one dobi, do dvadeset i dva ure, ali i tri. Bolje je. I tako čini do tri puta. I čini dobre inpaštre. To je vele dobro i kušano je.* (Lik) {NR}

U

úvis *m* – vrsta paprata (*Asplenium scolopendrium*) iz porodice *Aspleniaceae*; jelenak, jelenjak, jezičec, trava slezena, jelenje uho, jeljenji jezik, jezičac, jezičina, paprat jamska, sklezenjak, slezenjaš, striljika, školopendra, uho, ustrilj ◇ *Od svake bolesti govedmam: lista uvisa i sarčenika i lepena vodenoga daji u soli, oli vari u vodi i zalivaj.* (Lik)

uzlùdobar *m* – biljka s mesnatim, sočnim, šiljastim listovima (*Sempervivum tectorum*) iz porodice *Crassulaceae* → **čvårkuća, ozlùživ, rebárac, vazdàživ**

V

vårbenå tráva *f* – trava (*Verbena officinalis*) iz porodice *Verbenaceae*, vrbena trava, sporiš {NR} → **spõriš**

vatåljuga *f* – biljka što raste na ledini {NR}

vazdàživ *m* – ljekovita biljka (*Sempervivum tectorum*) {NR} → **čvårkuća, ozlùživ, rebárac, uzlùdobar**

våžõl *m* – grah, jednogodišnja biljka (*Phaseolus vulgaris*) iz porodice *Papilionaceae*, jajolika zrnata ploda u ovojnici (mahuni); bažul, bažulj, fažolet, fižol, pasulj ltal. *fağiololl* → **fåžõl**

vinika *f* – divlja loza (*Vitis sylvestris*) iz porodice *Vitaceae*; divlja lozika, vinjaga, lazun, grešika, vinina, divlozica {NR}

všnja *f* – voćka (*Prunus cerasus*) iz porodice *Rosaceae*, kiselkasta istoimenog ploda (varijetet maraska)

vlásac *m* – 1. crvić (*Oestrus ovis*), crvi kao dlake što se u ranama zametnu; 2. začinska biljka (*Allium schoenoprasum*) iz porodice *Liliaceae*; drobnjak, šnitlah, šnitling, dobrinjak, luk drobnjak, porina, luk vlasac, vlašac ◇ *Vlasca vari travu u vodi rozalinu i zalivaj. Ozdravlja puno.* (Lik)

vlásulja *f* – livadska trava iz roda *Festuca* iz porodice *Gramineae*; divlja zob (*Avena sterilis*)

vodènjåk *m* – krumpir loše kvalitete ◇ *Kumpiri, koji se ne ubrašnave, to će reći ne drobu se, ne raspadaju, zovu se vodenjaci. To je najgora rana.* (FI) {NR}

võluji jèzik *m* – biljka (*Anchusa azurea*) iz porodice *Boraginaceae* ◇ *Zelje koje se zove buloža, od kriposti volujega jezika, mnogo kriposti ima. A ima se s vinom načinjati. A toga zelja uzmi korena njegova i očisti ga i postavi ga u bilo vino. To je dobro od svake nemoći. I onim koi bi se pomamili dobro je to vino. To jim varlo svist daje* (Lik) {NR} → **bõluža**

vřånila *f* – isto što i vranomil ◇ *...uzmi vranilu za katar...* (Lik) {NR} → **vřånjemil**

vřåninå nõga *f* – biljka (*Plantago coronopus*) iz porodice *Plantaginaceae*; busenasti trputac, jelini rog, jelenji rog, noga vranja, oralj nokat, češljasti trputec ◇ *Od zatvora.... Od iste trave simena, koja se zove vranina noga, kolik jaki navitak burnuta, davat u vinu bilomu.* (Lik)

vrànjemil *m* (: *vrànemila*, *vrànjemija* *f*) – biljka s lijepim cvjetovima (*Plumbago europaea*; *Statice limonium*) iz porodice *Plumbaginaceae*; vranjenja, mljekosjed, olovnica, trava svetog Ante, vranjenika, blitvina, ljubičasti vranomil ◊ *Vranjemila reste po gomilan i zidovin*. (FI) *Komu se katar spusti i zatvori garlo i stisne, istuci korenja vranemila...* (Lik) {NR}

vrba *f* – listopadno drvo ili grm s izduženim listovima (*Salix*) iz istoimene porodice (*Salicaceae*), raste na vlažnim staništima

vrš *m* – vrijes, vrišt, rod grmolikih biljaka (*Erica*) s oko 500 vrsta iz porodice *Ericaceae*; u Poljicima – *Erica arborea*, drveni vris; velika crnjuša, resika, vries, vries kovački, drvoliki vrisak

vršak *m* – vrsta mediteranskog grma, vrijesak (*Satureja montana*) → **isop**, **milòduh**

vrzet *m* i (: *vrzòt* *m*, *vërza* *f* [DP]) – vrsta kupusa, verzot (*Brassica oleracea*) iz porodice *Brassicaceae* ltal. *verzotto*, dal. ven. *verzoto*, tr. *verzota*, ven. *verzeta* < vlat. *viridiall* {NR}

vüčijā stöpica *f* – jestiva trava {NR} → **šürlin**

vüčjā stöpa *m* – biljka (*Aristolochia rotunda*) iz porodica *Aristolochiaceae*; lukovac, jabuka vučja obla, kopitlica, vučja jabuka, tikvica

vüčjāk *m* – čoak, vrsta je grahorice; čijak, učijak, vučijak

vüdikovina *f* – listopadni grm (*Viburnum lantana*) iz porodice *Adoxaceae* {NR}

vünja *f* – dunja {NR} → **tünja**

vúšac *m* (: *vúsak*) – biljka (*Hyssopus officinalis*) iz porodice *Lamiaceae*; istih karakteristika kao *tušč* ◊ *Komu je izmet. Nemore se naći bolje likarije veće vušca i tušća...* (Lik) {NR} → **isop**, **milòduh**

Z

zàvran *m* – šafran, cvijet i mirodija (*Crocus sativus*) iz porodice *Iridaceae*; safran, safaran, čafaran, zafran, cafran, čafran, krok, žufan, coforan, caforan, soforan, žafran, zafaran, zafran, benduška; nalazi se među desetak sastojaka za bolest srca ltal. *zafferano*, tr. *zafaran*, ven *zafranll* {NR} → primjer pod **pètoprsta**; **žùvran**

zèbra *f* – ljekovita biljka (*Sedum acre*) iz porodice *Crassulaceae*; šiljati žednjak, mačkin grozdek, oriz divji, prpr zidni, prstaci, rakijice, rezanka, rizi, zebica, zebrica, zebrie, žednjak oštri, žednjak ljuti ◊ *Od rebara daj mu travu zebriču, oli vrišku, oli suvu. Odma ozdravi*. (Lik)

zêje *n* (: *zêlje*) – povrće koje se kuha (kupus, blitva i sl.), zelje → **zêlën**, **zeljarija**, **vèrdūra**

zêlën *f* – zelenje → **zêje**, **zeljarija**, **vèrdūra**

zelènika *f* – rod vazdazelenih grmova (*Phillyrea*) iz porodice *Oleaceae*; komorika {NR}

zeljarija *f* – zelenje {NR} → **zêje**, **zêlën**, **vèrdūra**

zlatàrica *f* – zlatinjak, biljka trajnica (*Asplenium ceterach*) iz porodice *Aspleniaceae*; slezenica, zlatnjak, paprat od kamena, zlatica trava, papratica, trava od slezene, rumenka, slatinčak, ljekovita slezenica, ljekoviti zlatnjak, paprat zlatna, paprat slana, sljezenica, jetra vodena, papraca zlatna, paratca, preprutec, preprutica {NR}

zlàtulja *f* – biljka koja raste uz vode i potoke {NR}

zmìnac *m* – zmijanac (*Arum italicum*), porodica *Araceae*; talijanski kozlac, kozlac, zmijnac, kozalac, brada aranova, kozalac konjski, kozalac veliki, kozolac, popovski klobuk, sterkec, zmijnac, zminac, strhač, konjska blitva ◊ *Od vlasca vari zminac i zemle s žiljem ...ve i zalivaj.* (Lik) {NR}

zóva *f* – zova, bazga (*Sambucus nigra*) → **bàzgovina**, **zòvika**, **zòvina**

zòvika *f* – zova, bazga (*Sambucus nigra*) ◊ *Od zaduve je najbolja zovika svarena u jemuži od riđe koze...* → **bàzgovina**, **zóva**

zòvina *f* – isto što i zova, bazga, bazgovo drvo ◊ *Za zaduhu: cvit se kuha a ta voda pije...* (Lik) → **bàzgovina**, **zóva**

zřzeliya *f* (: *zřdelija*) – divlja šljiva → **àmula**

zvìdan kùkolj *m* – kukolj (*Agrostemma githago*), visoki jednogodišnji korov iz porodice *Caryophyllaceae*; cvjetovi mutnocrveni, plod tobolac; korov žitnih polja {NR}

zvònika *f* – biljka (*Ambrosia maritima*) iz porodice *Asteraceae*; gorka metva, kunja, opak, ugarska metva, pelin čarni, matrik bijeli, komunika mačja, kunja opaš, pelin crni, vela meta ◊ *Za konje lik kada ne mogu pišat. Iskopaj zvonike korena. Ostarži gornju koru i uzmi tri spužaline od velikoga spuža i dobro stuci, dobro. I zalij s toplom vodom.* (Lik) {NR}

Ž

žèjud *m* (: *žèlūd*, *žèljūd*, *žèjuda* *f*) – plod hrasta (česmine), žir ◊ *Komu je griža: uzmi zarnja željuda i zarnja drinjin i zarnja jagod...* (Lik)

žèljuzda *f* – ljekovita biljka; nalazi se među desetak sastojaka za bolest srca {NR} → primjer pod **pètoprsta**

ženòtàrga *f* – ljekovita biljka; nalazi se među desetak sastojaka za bolest srca {NR} → primjer pod **pètoprsta**

žèstika *f* (: *žèstila*) – listopadni grm, drvo bijele boje (*Acer tataricum*) iz porodice *Aceraceae*; žešlja, žestika (hrana životinjama) ◊ *Za svaku bolest od očiju naberi čudo cvita od (darveta) žestile od koga niki čine obruče i kamiše. I to cviče vari u kotlu veliku za tri, za četiri ure, pak procidi i opet vari u sudu manjemu doklen dođe manje. Pak primetni u pinjatu i vari doklen dode kao med, pak sali u sud, začepi. A kada oćes malo zgrijav dođe meko. Ovoga se pomalo meće u nuglice od očiju, ili odkini kolik zarno žita. Razmuti u vodi i meći tu vodu u nuglice od očiju. Nećes nać ovaki lik za svaku bolest od očiju.* (Lik)

žìgavica *f* – vrsta samoniklog korova, mala kopriiva, žara (*Urtica urens*)

žmīnac *m* – zmijanac (MV) → zmīnac

žūka *f* – žuka, žukva → bñnīstra

žūtīca *f* – biljka (*Reseda luteola*) iz porodice *Resedaceae*; žučkasta rezeda, žučkasti katanac, vunjača neprava

žūtīnica *f* (:žūćenica, žūtenica, žutènica) – samoniklo poljsko jestivo zelje (*Carthamus tinctorius*) iz porodice *Asteraceae*; žafranika, šafran divji, šafran turski, šafranika, zoforan divji

žūvrān *m* – šafran ◊ *Likarija od ženske nemoći ka je pri žena...* (Lik) → zāvran

žuvrīnika *f* – ljekovita biljka za nemoć žena

žvatòlina *f* – neka biljka što raste po njivama i livadama

BIBLIOGRAFIJA

Anić, Vladimir. ³2009. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (pr. Ljiljana Jojić) Zagreb. NL. (CD-ROM, 2004), [*Rječnik hrvatskoga jezika*, NL, Zagreb, ³2000. (CD-ROM, NL-EPH, 2007)].

Domac, Radovan. ²2002. *Flora Hrvatske – priručnik za određivanje bilja*. Zagreb: ŠK.

Čilaš Šimpraga, Ankica. 2010. "Ikavski štokavski govori između rijeke Krke i Neretve". *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji* [ur. M. Lončarić]. Split – Zagreb: Književni krug – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje: 160–224.

Čurković, Dijana. 2014. *Govor Bitelića*. Doktorski rad, rukopis. Rijeka.

Gelenčir, Josip i Jasenka. 1991. *Atlas ljekovitog bilja*. Zagreb: Prosvjeta.

Hirc, Dragutin. 1903–1912. "Revizija hrvatske flore (Revisio florae croaticae)". *Rad* 1903, 155 (49–158), 1904, 158 (171–221), 159 (85–165); 1905, 161 (145–239); 1906, 167 (8–128); 1907, 169 (55–109); 1908, 173 (38–136); 1909, 179 (1–62); 1910, 181 (1–52); 1911 (1–82); 1912, 190 (170–275).

Kapović, Mate. 2006. "Toponimija sela Prapatnice u Vrgorskoj krajini". *Folia Onomastica Croatica* 15: 113–131.

Kurtović, Ivana. 2002. *Fonološki opis mjesnih govora čakavskih mjesta koja gravitiraju Zadru, Šibeniku i Splitu*. Magistarski rad, rukopis. Zagreb.

Kurtović Budja, Ivana. 2009. *Govori Makarskoga primorja (fonologija i morfologija)*. Doktorska disertacija, rukopis. Zagreb.

Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Lisac, Josip. 2003a. "Fonologija novoštokavskoga ikavskog dijalekta". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 29: 173–180.

- Novak, Viktor; Petar Skok. 1952. *Supetarski kartular*. Zagreb: JAZU.
- Pera, Miroslav. 1988. *Poljički statut*. Split: KK.
- Radić, Jure. 1976. *Bilje Biokova*. Zagreb: GZH.
- Schlosser-Klekovsky, Josip Kalasancije; Ljudevit Farkaš-Vukotinović. 1876. *Bilinear (Flora excursoria) – uputa u sabiranju i označavanju bilinah u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji*. Zagreb: L. Hartman i družba.
- Simonović, Dragutin. 1959. *Botanički rečnik – imena biljaka* (p. iz. 343). Beograd: SANU.
- Šimundić, Mate 1971. *Govor Imotske krajine i Bekije. Djela ANUBiH 56*, Odjeljenje društvenih nauka 26. Sarajevo: ANUBiH.
- Šimunović, Petar. 1978. "Poljički jezični spomenici". *Poljički zbornik* 3 [ur. D. Ivanišević, D.]. Zagreb: Kulturno-prosvjetno društvo Poljičana – MH: 227–231.
- Šugar, Ivan. 2008. *Hrvatski biljni imenoslov*. Zagreb: MH.
- Šulek, Bogoslav. 1879. *Jugoslavenski imenik bilja*. Zagreb: JAZU.
- Tomelić Ćurlin, Marijana. 2012. "O fonološkim obilježjima jezika *Poljičkoga statuta* i današnjega govora Srijana". *Zbornik radova Filozofskoga fakulteta u Splitu* 5: 195–209.
- Vajs, Nada. 2003. *Hrvatska povijesna fitonimija*. Zagreb: IHJJ.
- Vinja, Vojmir. 1998–2004. *Jadranske etimologije*, 1–3. Zagreb: HAZU – ŠK.
- Visiani, Roberto de. 1842–1852 *Flora Dalmatica (sive enumeratio stirpium vascularium quas hactenus in Dalmatia lectas et sibi observatas...)*, 1–3. Lipsiae: Apud Fridericum Hofmeister.
- Visiani, Roberto de. 1872–1881. *Supplementum Florae Dalmaticae*, 1–2. Venetiae: Typis Josephi Antonelli.
- Visiani, Roberto. 1978. *Ogled dalmatinskog bilja* (preveo Jure Radić). Split: Čakavski sabor.

THE FITONYMS OF POLJICA

This paper presents the fitonyms noted in the territory of the historical Poljica Republic. The data for the presented dictionary was excerpted from a massive diachronical corpus (collected and analyzed by Lorger), and then expanded with synchronical data collected by preliminary field research conducted in Naklice in September of 2015 (recorded and analyzed by Čurković). The analysis of fitonymy of the given dictionary has a goal to demonstrate the methods of construction of *Poljički rječnik (Dictionary of Poljica)* and to bring a part of the collected lexical data to the public. Apart from that, one of the goals of this paper is to bring basic information about the existing dialectological descriptions of the area.

KEY WORDS: *Poljica, Naklice, phytonymy, lexicographic analysis*